

MODEL BARCELONA
Quaderns de gestió

15

El districte d'activitats 22@bcn

Antoni Oliva

Aula Barcelona

Model Barcelona. Quaderns de gestió

El districte d'activitats 22@bcn

Aula Barcelona és un espai de reflexió i de debat entre l'administració pública, la universitat i l'empresa privada sobre la gestió de les ciutats, i en especial de Barcelona i el seu entorn. Es tracta d'una iniciativa de l'Ajuntament de Barcelona i la Universitat de Barcelona, així com de les Fundacions CIDOB i Bosch i Gimpera, que compta amb el suport d'Ercros, Fomento de Construcciones y Contratas, Fundació Agbar, Fundació RACC, Grup Freixenet, Media Planning Group i Ros Roca Group.

La col·lecció **Model Barcelona. Quaderns de gestió** busca recollir el testimoni directe de protagonistes destacats en la concepció i gestió de les transformacions impulsades a Barcelona durant les darreres dècades. La col·lecció es posà en marxa l'any 1998, a proposta de Pasqual Maragall, dins de la programació d'Aula Barcelona, amb dotze títols apareguts fins el 2001. Dos anys després Aula Barcelona inicia la publicació de la segona sèrie, amb la finalitat de contribuir amb nous documents al debat sobre la metròpoli.

1. <i>La Carta municipal</i> , Francisco Longo.	9. <i>Quan l'habitatge fa ciutat</i> , Xavier Valls.
2. <i>El projecte urbanístic.</i> <i>Valorar la perifèria i recuperar</i> <i>el centre</i> , Juli Esteban.	10. <i>La gestió del deute públic</i> , Pilar Solans.
3. <i>Estratègies culturals i renovació</i> <i>urbana</i> , Pep Subirós.	11. <i>La universitat i la ciutat</i> , Carles Carreras.
4. <i>La recuperació del front marítim</i> , David Mackay.	12. <i>El paisatge urbà, un punt</i> <i>de trobada</i> , Ferran Ferrer Viana.
5. <i>El planejament estratègic</i> , Francesc Santacana.	* * *
6. <i>Un objectiu: la cohesió social</i> , Enric Truñó.	13. <i>El port de Barcelona</i> , Alfons Bayraguet.
7. <i>Tecnologies de la informació i</i> <i>modernització de la ciutat</i> , Lluís Olivella.	14. <i>La seguretat, un compromís</i> <i>de la ciutat</i> , Josep M. Lahosa i Paz Molinas.
8. <i>La col·laboració</i> <i>publicoprivada</i> , Francesc Raventós.	15. <i>El districte d'activitats</i> <i>22@bcn</i> , Antoni Oliva.
	16. <i>Ciutat vella. El centre</i> <i>històric reviscolat</i> , Martí Abella.

Antoni Oliva

El districte d'activitats 22@bcn

Aula Barcelona

Revisió lingüística: Servei de Llengua Catalana de la Universitat de Barcelona
Producció: Aula Barcelona
Composició: *Addenda*

Edició de la sèrie a cura de Joan Roca

© 2003, Antoni Oliva

© 2003, AULA BARCELONA
Fundació CIDOB
Elisabets, 12 08001 Barcelona
aulabarcelona@cidob.org

Primera edició, desembre de 2003

ISBN: 978-84-1050-106-5

Publicat amb el concurs de

Publicacions

UNIVERSITAT DE BARCELONA

En la preparació d'aquest treball ha resultat decisiva la contribució de moltes persones. En primer lloc, la de l'equip de la Societat 22@bcn, especialment el seu gerent, Rafael González Tormo, i també Aurora López, José Manuel Pérez, Montse Prats, Ramon Segarra i Montse Triguero. He d'agrair així mateix la seva col·laboració a Miquel Barceló, Ramon Garcia-Bragado, Joan Roca, Salvador Clarós (AV Poblenou), l'Arxiu del Districte de Sant Martí i l'Arxiu Històric del Poblenou.

Aquest document està subjecte a la llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObra-Derivada de Creative Commons, el text de la qual està disponible a: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>.

Sumari

- 9 **Introducció**
  - El projecte 22@, un canvi de plantejament
- 11 **El marc històric**
  - La trajectòria del Poblenou
  - Les transformacions més recents
  - La primera proposta de reordenació
- 25 **La gènesi del projecte**
  - El model Ciutat digital
  - L'aposta per la complexitat
- 33 **La modificació del Pla general metropolità**
  - Poblenou, districte d'activitats 22@bcn
  - Plans públics i privats
  - El Pla d'infraestructures
- 47 **El 22@ dins la regió metropolitana de Barcelona**
  - Centralitat i complementarietat
- 54 **Epíleg**
  - Primers passos d'un gran projecte
  - Tendències i desafiaments d'un projecte obert
- 65 **Documents i bibliografia**
- 69 ***Resumen***
- 72 ***Abstract***

Introducció

Quan a l'estiu del 1998 vaig començar a treballar en l'estudi *Ciutat digital*, no m'adonava encara de l'abast del projecte al qual aportava la meua modesta contribució. Només amb el temps m'he pogut fer una idea de les seves potencialitats.

El present text està redactat des d'una doble perspectiva. La primera és la de l'espectador privilegiat que ha tingut la sort de viure alguns dels episodis de la gestació del projecte. La segona és la de part convençuda i afectada: com a veí del Poblenou confesso que sóc un convençut del 22@.

Això no vol dir que no exerceixi una mirada crítica sobre el projecte. He intentat, recopilant informacions de molt diverses fonts, tenir una idea de totes les parts involucrades. Tot i així, em sembla just reconèixer el possible excés de subjectivisme, pel qual demano disculpes d'entrada.

D'altra banda, no m'importaria que en el text es deixés entreveure un cert afany propagandista. En iniciatives d'aquest tipus, pensades a llarg termini, es fa imprescindible l'existència d'una visió compartida al voltant del projecte. Visió compartida no és sinònim de visió única, i aquí rau la seva força: l'aportació que cadascú fa des de la seva pròpia visió dona al conjunt una diversitat que no el desvirtua, sinó que l'enforteix.

La societat fina va saber transformar una economia basada en els recursos naturals en una altra de basada en les tecnologies de la informació i les comunicacions. I tanta importància tingueren en la transformació els mitjans posats pel Govern en el pla com la creença dels ciutadans en el fet que el canvi era possible. Després cadascú va fer el seu propi camí, i així va emergir Nokia com a gran gegant de les telecomunicacions, i també Linux, i tot el moviment al voltant del *software* lliure. La diversitat de perspectives va donar força a la visió compartida, i ara Finlàndia és un dels països més avançats en tecnologies de la informació i comunicacions i és vist com un model en la transició cap a la societat del coneixement.

El projecte de districte d'activitats 22@bcn sobrepassa l'àmbit estrictament urbanístic i planteja un nou model de fer ciutat. Per això les explicacions no es ceneixen al camp normatiu. Farem un recorregut per la història i pels antecedents, els conceptes, la normativa i la realitat del pla.

El text s'estructura de la manera següent:

- Després d'aquesta breu introducció situarem en el temps i en el territori la zona objecte del pla. Començarem per fer un repàs de la història del Poblenou, a continuació ens centrarem en les transformacions més recent i acabarem amb les primeres propostes de reordenació.

– A la gènesi del projecte (punt 3) parlarem de l'estudi *Ciutat digital* i de com la complexitat ens impedeix fixar-nos objectius únics i ens obliga a plantejaments nous.

– El punt quatre és una explicació de la modificació del Pla general metropolità que crea el districte d'activitats 22@bcn. Ens fixem especialment en el Pla d'infraestructures i en el desenvolupament en plans especials i de millora urbana.

– El cinquè punt planteja quin ha de ser el paper del nou districte a la regió metropolitana de Barcelona. Com veurem, la resposta es pot resumir en dues paraules: centralitat i complementaritat.

– Com a punt final s'inclou un breu repàs a la situació, dos anys després d'haver-se iniciat les actuacions, atès que el present text ha estat redactat el 2002 i revisat a la primavera de 2003. I per cloure el llibre m'he atrevit a formular una visió sobre l'evolució que podria seguir la zona 22@ i tot el barri del Poblenou. Es tracta d'un seguit de reflexions personals al voltant del projecte.

A més de les entrevistes a les persones esmentades en la nota d'agraïments inclosa a la pàgina de crèdits de la publicació, han resultat molt útils per al present estudi els articles sobre el districte d'activitats 22@bcn, la ciutat del coneixement i la renovació urbana escrits per Josep Anton Acebillo, arquitecte en cap de l'Ajuntament de Barcelona, Vladimir de Semir, regidor de Ciutat del Coneixement, Richard Rogers i Oriol Bohigas, arquitectes, el geògraf Oriol Nel·lo i els economistes Joan Trullén i Rafael González Tormo.

Espero que el text sigui com a mínim aclaridor sobre els objectius i les solucions amb què el projecte es porta a la pràctica. Tant de bo fos també engrescador i afavorís l'aparició de la visió compartida de què parlava abans, sota la perspectiva personal de cadascú, per tal de fer un districte d'activitats 22@bcn capdavanter en la ciutat del coneixement.

El marc històric

La trajectòria del Poblenou

El projecte 22@ es desenvolupa enterament dins el barri del Poblenou. Es tracta, de fet, de la darrera transformació a les seves àrees industrials. La zona anomenada Icària, batejada així, segons es diu, per l'urbanista Ildefons Cerdà, va començar quinze anys abans el seu procés de renovació, que va donar lloc a la Nova Icària o Vila Olímpica.

Sembla, doncs, que aquest barri de 576 hectàrees des del parc de la Ciutadella fins al carrer de Josep Pla, des del mar fins a les avingudes de la Meridiana i la Gran Via, pertanyent al districte de Sant Martí, que comença el segle XXI com va acabar l'anterior, amb grans transformacions, encara ha de ser una peça important dins el teixit urbà, social i econòmic de la regió metropolitana.

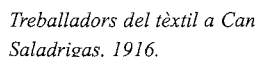
Els dos-cents anys d'història del Poblenou (les primeres mencions com a nucli diferenciats són del 1848-1850 per referir-se als «nous assentaments al sud de Sant Martí») són tan intensos, tan viscuts, tan rics en personatges, mobilitzacions, accions i associacions, que encara avui un ho respira caminant pels seus carrers, passatges i places. No és estrany, doncs, que abundi la literatura sobre el tema: s'ha escrit i s'escrui molt sobre la història del Poblenou.

Per tant, sense pretendre un nou repàs històric, ens fixarem en els fets que contribuïren a la formació d'un barri eminentment industrial, amb una trama urbanística complexa i un aïllament respecte a Barcelona que li donaren un fort caràcter local basat, com diuen Elisabet Tejero i Rafael Encinas, «en un tarannà popular, treballador i solidari». Sense aquests antecedents no podríem copsar el barri actual ni l'impacte que l'actuació del 22@ pot tenir-hi.

Pertanyent a Sant Martí de Provençals fins a l'annexió d'aquest municipi al de Barcelona el 1897, l'actual Poblenou estava format fins a principis del segle XVIII per aiguamolls i pastures. Terres inhòspites on el paludisme feia estralls i on la ciutat veïna va ubicar aquelles activitats que pel seu caràcter extensiu o per les molèsties que causaven no podia situar dins les seves muralles: les pastures per al ramat que havia de reposar abans del sacrifici (impedint la transformació dels terrenys en conreus), el llatzeret o el cementiri.

Ja en el set-cents la diferenciació de l'àrea respecte de la resta de Sant Martí de Provençals resulta evident. Mentre el nucli del municipi és eminentment agrícola, al Poblenou s'hi desenvolupen altres tipus d'activitats, tot i que de manera encara poc intensiva: pescadors, terrissaires

Els prats d'indianes formen part del sistema fabril del segle XVIII, que precedí la fase mecànica dins del procés de revolució industrial a Barcelona. A partir de la tercera dècada del segle XIX el blanqueig del cotó passa a fer-se per altres procediments, no tan intensius en l'ús de sòl, però els industrials de l'època ja s'han adonat de les noves possibilitats d'una zona on no falten ni l'aigua ni l'espai. Ben aviat s'instal·len en aquella àrea de Sant Martí propera al mar les primeres fàbriques tèxtils mogudes a vapor i no triguen a aparèixer al seu voltant caldereries, foneries i tallers per atendre les necessitats que comporta una indústria cada cop més mecanitzada, així com d'altres tipus d'indústries atretes per aquell entorn fabril tan dinàmic. El 1855 el nombre de fàbriques al

Servicio Indígena de H. SALADORAS IFFIVA
H. Salazar de Algodón de los R. GLORES y
Servicio de...

terme de Sant Martí arriba a 57, la majoria de les quals estan situades al Poblenou.

Amb l'enderroc definitiu de la Ciutadella, començat arran de la revolució de 1868, s'accelera el desenvolupament del barri. S'edifiquen les primeres grans indústries i apareixen a tort i a dret magatzems i fàbriques de sectors ben diversos. Tot i que el tèxtil (filatures i ram de l'aigua) continua sent majoritari, s'hi afegeixen ràpidament farineres i fàbriques de productes alimentaris, magatzems de vi que aprofiten la proximitat del port, boteries, indústries químiques, adoberies, etc.

Paral·lelament, la trama urbanística es va complicant. En un primer moment l'únic eix important és la carretera de Mataró (avui Pere IV), però aviat s'articula una petita xarxa de places, la primera la d'Isabel II (després plaça de Prim), i de carrers: Taulat, Sant Pere (actual Marià Aguiló) i Triomf (actual rambla del Poblenou). Sobre aquesta estructura tan minsa es comença a urbanitzar el barri. Cal afegir l'escàs control que l'Ajuntament de Sant Martí exerceix sobre la compravenda de terrenys i els usos posteriors, fet que provoca la barreja indiscriminada de fàbriques i habitatge. D'aquesta primera època es conserven encara avui moltes finques que segueixen el vell par-

Perspectiva del Poblenou cap a 1930. Es poden apreciar diferents aliniaments fruit de desenvolupaments urbans superposats.

Font: Arxiu Històric del Poblenou.

cel·lari perpendicular a Pere IV més que no pas qualsevol ordenament posterior.

A partir de l'agregació a Barcelona l'any 1897, efectuada no sense conflictes, s'accelera l'extensió de l'estructura d'eixample ideada per Cerdà prop de quaranta anys abans. Els plans per adaptar la quadrícula a la realitat existent s'allarguen fins al 1925, i fins i tot aleshores molts petits carrers i fàbriques continuen tallant les línies projectades per Cerdà. Els passatges tenen el seu origen en aquestes primeres dècades del segle xx. Permeten treure més rendiment a l'illa dividint-la internament, davant la demanda d'allotjament deguda al ràpid creixement migratori, que des de la segona dècada del segle es veu incrementat per les obres de la segona exposició, finalment celebrada el 1929.

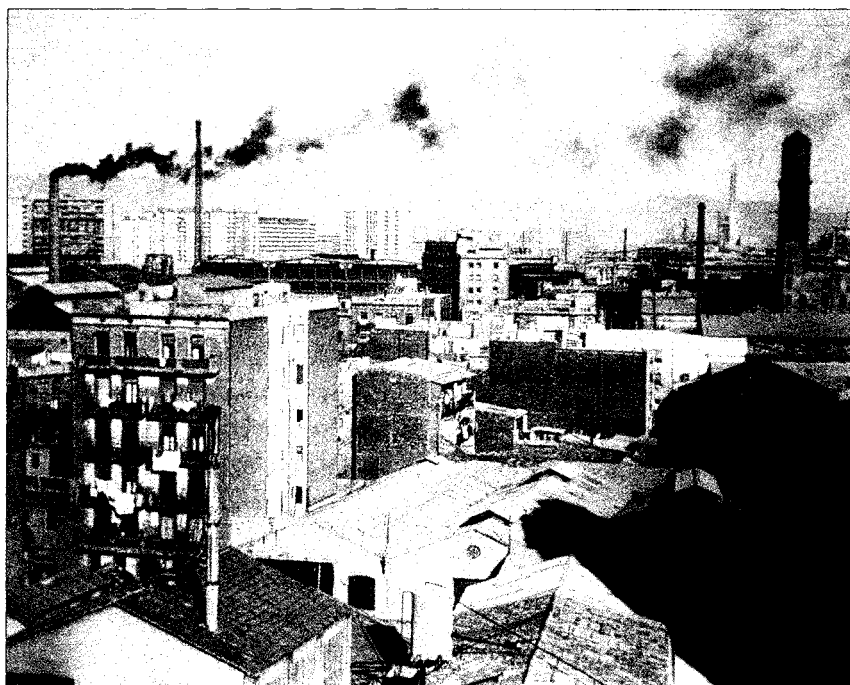
A aquesta complicada trama urbana s'afegeix la proliferació de barreres que aïllen el barri de Barcelona. La primera línia de ferrocarril a Espanya, entre Barcelona i Mataró, inaugurada el 1848, representa alhora el primer límit físic que separa el Poblenou del mar. A aquesta línia s'afegeix ben aviat la que va cap a Granollers. Si bé és cert que els ponts, com els dels carrers de Marina i d'Almogàvers (del 1927), alleugen la situació, no s'esvaeix la sensació de barri encaixonat entre les vies, el parc de la Ciutadella i, anys a venir, la Gran Via.

La població havia crescut espectacularment al final del segle xix (de 9.333 habitants el 1860 a 26.000 el 1888 en tot el terme municipal de Sant Martí), atreta per la necessitat de mà d'obra de les fàbriques, que el 1888 ja són 243, 152 de les quals al Poblenou. El fort flux immigratori i les penoses condicions laborals i d'higiene fan que les mobilitzacions socials se succeeixin i que creixin les associacions, els ateneus i les cooperatives. Sota condicions tan poc favorables anava expandint-se un barri fortament estructurat, que tindrà un paper destacat en els episodis de convulsió social des de les darreres dècades del segle xix fins a la Guerra Civil.

En el segle xx continua la urbanització i industrialització del Poblenou. Tanmateix, la industrialització pateix canvis qualitatius importants. Les indústries de la primera generació industrial del Poble Nou, formada per fàbriques en força casos amb naus de planta baixa relativament senzilles, es transformen amb l'arribada de l'electricitat. De les caldereries i els vapors es passa a fàbriques més grans i més diversificades. És la segona generació industrial: metall, motors, vehicles,

indústria alimentària de certes dimensions, la gran química, màquines eina, etcètera comporten una gran expansió territorial del Poblenou i configuren el que segurament ha estat el model industrial que més ha marcat el barri.

Només cap a la dècada dels cinquanta del segle XX comencen a aparèixer noves tipologies industrials afavorides pel Pla comarcal del 1953, que autoritza els edificis industrials en alçada. Es tracta d'activitats més lleugeres i petites, amb menys impacte i que permeten una certa concentració física d'empreses.

El Poblenou amb la Torre de les Aigües a la dreta, a principis dels anys 1970.

Font: Arxiu Històric del Poblenou.

Els anys seixanta la zona arriba al seu punt àlgid. A l'impuls econòmic dels plans de *desarrollo* cal afegir-hi l'arribada a la maduresa productiva de la zona: les successives generacions industrials han donat com a resultat un teixit productiu extraordinàriament ric i variat. Els treballadors han arribat a un grau d'especialització important, i enmig de les diferents àrees industrials hi ha una població cohesionada i compacta.

Però a partir dels 60 es comencen a observar també els trasllats de fàbriques, comuns a la majoria de grans ciutats. Ara bé, la davallada és lenta i tot i que la crisi de 1973 l'accelera el Poble Nou continua sent, juntament amb la creixent Zona Franca i el Bon Pastor, l'àrea industrial per excel·lència del municipi de Barcelona. En aquesta època tardana prenen força les indústries auxiliars de la construcció i comencen a arribar les empreses de transport, que des d'aleshores seran una constant al barri.

No cal trencar-se massa el cap per explicar l'arribada massiva dels transportistes. La disponibilitat de naus que les indústries que es traslladen deixen buides, adaptables per fer-hi magatzems i molls de càrrega i descàrrega, a baix preu i ben a prop del cor de la ciutat, fan del Poble Nou el lloc ideal per establir els centres de ruptura de càrrega i distribució final de mercaderies.

En el pla urbanístic, al llarg del segle XX destaquen cinc episodis amb anterioritat a la gran transformació de les dècades dels anys vuitanta i noranta.

El primer consisteix en la difusió d'una pràctica que ja s'havia iniciat al segle XIX: la densificació de les illes industrials, sovint també amb la incorporació d'habitatge. Aquesta tendència és general almenys fins a la meitat de la dècada dels cinquanta.

El segon episodi correspon a la ideació d'una ordenació totalment diferent de la zona, elaborada per Le Corbusier i el grup GATCPAC. L'anomenat Pla Macià, que data del 1934, proposava que tot el sector fos residencial i que es traslladessin les indústries a la zona per sobre de la futura Gran Via. Aquest pla, concebut dins de l'estil racionalista de l'època, era encara tan sols una idea quan va esclatar la Guerra Civil.

El tercer episodi a esmentar és el Pla comarcal del 1953. A la zona de llevant de la ciutat aquest pla fixava els límits de l'expansió industrial i projectava al Besòs i la Gran Via àrees de densificació d'habitatge (amb predomini de l'habitatge de protecció oficial). Altres aportacions decisives del Pla foren l'obertura normativa a noves tipologies industrials en alçada i la qualificació d'extenses zones del Poble Nou com a sòl industrial, tot ignorant el parc d'habitatge que dins seu hi havia.

En quart lloc s'ha de destacar l'anomenat Pla de la Ribera, per la influència que va tenir en la consolidació del moviment veïnal. El Pla, inicialment donat a conèixer el 1965, preveia la creació d'una franja litoral de 500 metres d'ample, que s'estenia des de la Barceloneta fins al

Besòs, per fer-hi habitatges d'alt estànding. La separació amb el que quedés de Poblenou es concretava en forma d'una autopista paral·lela al mar a l'alçada del carrer de Llull, aproximadament. Si el Pla Macià representava el racionalisme propi dels anys trenta, el Pla de la Ribera era un bon exponent de l'especulació dels 60. El pla va ser impulsat per les grans empreses amb sòl a la zona amb el vistiplau de l'Ajuntament de l'època. Però tot i la seva aprovació el 1970 no es va portar mai a la pràctica gràcies a l'oposició dels veïns amb l'ajut d'intel·lectuals i col·legis professionals. Ara bé, al marge de l'enfocament que pogués tenir aquest Pla, és cert que reflectia la indefinició que es començava a deixar sentir respecte d'un barri on des de la creació de la Zona Franca el 1965 havia començat, com ja s'ha dit, el degoteig de tancaments i trasllats d'indústries.

La revisió del Pla comarcal i la subsegüent aprovació del Pla general metropolità (PGM) el 1976 constitueix el cinquè gran episodi en aquest repàs urbanístic del segle xx. El PGM aportà elements importants (alguns dels quals preocupants) per al desenvolupament urbanístic de l'àrea. El refermament de la plaça de les Glòries com a nus d'autopistes i de la reserva ferroviària de la costa donava un caràcter *normatiu* a l'aïllament del barri pel nord i pel sud. D'altra banda, la consolidació de les zones industrials declarades pel Pla comarcal confirmava la situació irregular dels prop de 5.000 habitatges construïts en aquelles zones; tot i que la seva nova situació era més d'al·legalitat que d'il·legalitat, les dificultats per fer-hi qualsevol reforma han estat una constant en aquests anys de PGM.

Així doncs, quan arriben les grans transformacions de finals dels vuitanta les coses estaven així: un barri eminentment productiu però amb símptomes importants d'abandonament; una situació d'al·legalitat de quasi 5.000 habitatges; un nucli urbà al voltant de la Rambla urbanísticament complex però també degradat i aïllat de Barcelona per infraestructures; i un moviment veïnal reivindicatiu i solidari.

Les transformacions més recents

La tendència dels anys setanta i dels primers vuitanta, com deixàvem veure al final del punt anterior, era a la davallada: la crisi econòmica havia accelerat la desindustrialització del barri. Aquest s'anava

degradant a poc a poc, arrossegat pel destí de les seves àrees industrials, i no hi havia en perspectiva operacions que poguessin corregir la tendència.

La situació canvia arran de la designació el 1986 de Barcelona com a seu dels Jocs Olímpics de 1992. El Poblenou es veu afectat directament. La construcció de la Vila Olímpica implica la transformació d'una de les seves zones industrials, concretament la d'Icària, i tot un seguit de projectes completen aquesta intervenció central: el trasllat de les vies costaneres, la construcció de la ronda del Litoral, la recuperació de les platges, la creació dels parcs del Litoral i del Poblenou cobrint la ronda, i la millora i el cobriment del col·lector del Bogatell.

Perspectiva de la Vila Olímpica, la primera gran transformació de les àrees industrials del Poblenou.

Font: Ajuntament de Barcelona. Sector d'Urbanisme.

A la dècada dels noranta s'afegeixen altres projectes que afecten l'entorn del Poblenou i li atorguen un caràcter cada cop més central. Grans equipaments com l'Auditori, el Teatre Nacional de Catalunya i la Universitat Pompeu Fabra a les antigues casernes de Jaume I (prop de la Ciutadella), la conversió de l'antiga Olivetti en el centre comercial de Glòries, l'extensió de la Rambla fins a la Gran Via i, més recentment, l'obertura de la Diagonal fins al mar confirmen la voluntat de transformació de tota l'àrea de llevant de la ciutat.

L'obertura de la Diagonal té un gran impacte i afavoreix la reurbanització d'extenses àrees anteriorment industrials. Al mateix temps s'emprenen altres projectes més concrets, com ara l'obertura i urbanització del carrer de la Llacuna per sobre de Pere IV i la del carrer de Bilbao a la zona coneguda com la Paperera. Finalment, la conversió en residencials de sis illes entre el remodelat passeig del Taulat i el lateral de la ronda del Litoral (Pla del front marítim del Poblenou), l'operació de la promotora Hines a Diagonal Mar i els primers projectes per a la remodelació de la desembocadura del Besòs acaben per canviar radicalment l'antiga fesomia del barri.

Paral·lelament es millora l'urbanisme del nucli històric, fent zona de vianants la Rambla, l'entorn del Mercat i el carrer de Marià Aguiló i rehabilitant antics edificis o construint-ne de nous per a habitatges.

Si bé en aquest breu recorregut ens hem ocupat de les grans operacions urbanístiques, tant de promoció pública com privada, però que en general seguien la iniciativa municipal o les previsions del PGM, no podem oblidar altres actuacions privades que d'alguna manera van marcar la futura orientació de les zones industrials.

En primer lloc els artistes, que ja des dels anys vuitanta es comencen a instal·lar al barri atrets per la funcionalitat i el preu dels espais que les antigues naus industrials els proporcionen. Un clar exemple és l'es-

Antoni Oliva

Can Ricart, un dels antics conjunts fabrils que actualment allotgen activitats molt diverses.

Antoni Oliva

*Col·lectiu d'artistes Hangar,
a Can Ricart.*

tudi Palo Alto, amb què el dissenyador Javier Mariscal aterra al Poblenou, ocupant un conjunt fabril al carrer dels Pellaires. Però no és l'únic: el col·lectiu Hangar, el Submarino i molts altres col·lectius i particulars emigren a aquesta zona de la ciutat, en un procés que recorda el viscut al Soho en el Nova York dels anys setanta i vuitanta.

D'altra banda, cal esmentar les restauracions d'antigues naus industrials per allotjar-hi noves activitats. Destaquen aquí la rehabilitació del Vapor Lull, que converteix l'antiga Massó y Cia en 18 mòduls multiús per a habitatge i tallers, i la rehabilitació de Can Canela, on s'instal·la l'Institut Català de Tecnologia.

La reutilització d'edificis ha estat una pràctica relativament corrent des d'aleshores. No obstant això, i al marge de la mera rehabilitació física, caldria preguntar-se fins a quin punt la mescla d'usos propiciada pels nous colonitzadors no va començar a preparar el terreny pel que després ha estat un dels *leit motiv* de la modificació del planejament.

Un altre fenomen a consignar és l'aparició de bars i locals d'oci nocturn, concentrats al voltant de Pere IV i Almogàvers, que igualment aprofiten edificacions existents. La convivència amb els habitatges resulta conflictiva, especialment les nits i matinades dels caps de setma-

na, quan la zona anomenada significativament el «triangle golfo» és envaïda per joves de tot Barcelona.

Avançats els anys noranta, el conjunt de les grans intervencions més l'evolució espontània a les zones no intervingudes encara dona com a resultat una superposició de situacions urbanístiques:

- Una superfície industrial discontinua i concentrada en tres zones, amb una bona accessibilitat i creixent centralitat.

- Una diversitat d'activitats que constitueix la tònica a les àrees industrials. S'hi troben centres productius grans i petits, empreses de transport i distribució, locals comercials, locals d'oci i, marginalment, artistes i noves activitats. La diversitat productiva conviu i contrasta amb l'augment d'edificis abandonats, alguns en estat ruïnós.

Antoni Oliva

Façana de l'antiga Textiles Alier (TALSA).

- Un parc d'habitatges dins les zones industrials que pateixen les servituds de les activitats que hi ha instal·lades, amb l'agreujant de la seva situació d'al·legalitat.

- L'existència d'edificis arquitectònicament valuosos (encara que alguns en fase d'avançada degradació) que representen les diverses etapes en la industrialització del barri.

– Una varietat de teixits urbanístics que fa difícil una intervenció unitària.

– Un increment en la població del conjunt del Poblenou. Les noves promocions al front marítim, vora la Diagonal, etc. afegirien en relativament pocs anys 45.000 habitants als 48.000 que el barri tenia el 1996, és a dir, es doblaria la població, sense que s'hagués elaborat un pla d'equipaments bàsics per a la zona.¹

En el terreny productiu, segons destacava l'estudi *Redefinició del teixit urbà del Poblenou*, elaborat pel Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya l'any 1999, la situació estava dominada pel profund procés de desindustrialització que havia començat dècades abans. Si bé és cert que es produïa una certa renovació del teixit i es passava a petites empreses o microempreses, algunes d'un alt nivell tecnològic, el ritme d'implantació de noves activitats no era prou elevat per dinamitzar i consolidar l'activitat econòmica. La mateixa normativa del 1976 (PGM) impedia la transformació per la rigidesa amb què definia el tipus d'activitats permeses.

Amb aquesta situació urbanística i productiva, semblava evident que hi hauria una intervenció de planejament urbanístic per a les àrees del Poblenou qualificades d'industrials (22a en la denominació del PGM) que encara no s'havien tocat. Les mirades dels diferents actors del sòl van començar a dirigir-se a la zona, que restava expectant.

Els inicis de la reordenació

El Gabinet d'Estudis Urbanístics de l'Ajuntament de Barcelona, dirigit per Juli Esteban, elabora el 1995 el primer document que s'ocupa del Poblenou postolímpic. El seu títol és *Poblenou, reconeixement urbanístic i propostes*.

L'estudi conté una anàlisi rigorosa de les zones industrials del Poblenou, i considera tant la seva pròpia evolució com les conseqüències de les transformacions de l'entorn. A més, distingeix i descriu fins a sis teixits urbans diferents nascuts dels ordenaments successius, aporta unes

¹ Posteriorment, pel juliol de 2001, veïns i Ajuntament van acordar un programa de dotacions en el qual les aportacions de sòl provinents del projecte 22@ varen ser importants.

reflexions profètiques al voltant de les necessitats i els condicionants de la nova indústria urbana, i preveu una possible transformació del teixit productiu lligada a l'operació urbanística. Per tant, el consistori és conscient de la necessitat d'una intervenció important a l'àrea.

Tenen raó els qui diuen que la incertesa provoca expectació i l'expectació pujades de preu. Si llegim en aquesta clau el temps transcorregut des de l'elaboració de l'estudi, el 1995, fins que el 1998 veu la llum el primer document de caràcter ja normatiu (*Criteris, objectius i solucions generals del planejament*), hem de qualificar certament de fatal la dilació. Tanmateix, aquests tres anys i escaig van resultar decisius per consolidar un moment econòmic, tecnològic i social que va fer possibles els audaços plantejaments que contenia el document de planejament definitiu, redactat el 1999. Tot i que la revolució al voltant de les TIC (tecnologies de la informació i les comunicacions) havia començat molts anys abans, a partir del 1994 es desencadena una eufòria al seu voltant que no es redueix a la bombolla financera de les *punt com* (empreses basades exclusivament en usos, continguts i aplicacions d'Internet) que explotaria anys més tard.

Internet vivia una expansió que cap altra nova aplicació tecnològica havia tingut, els processadors doblaven la seva capacitat seguint la coneguda com a llei de Moore, alhora que se'n reduïa el preu, i les TIC anaven ampliant el seu radi d'acció. A la bona salut de les tradicionals empreses tecnològiques s'afegien ara empreses basades en la informació i els continguts. Es va viure, en definitiva, i per espai de quatre o cinc anys, el miratge tant propi en la raça humana que amb les tecnologies de la informació i les comunicacions tot era possible.

Però també intel·lectualment van ser anys importants. El 1996, el professor Manuel Castells publicava la seva trilogia sobre la societat de la informació. Tres llibres per situar-nos en la que ell anomenà *societat xarxa* que són imprescindibles per intentar entendre el món en què vivim (el 1996 i avui, perquè no és una obra que caduqui al cap de poc temps). Arran d'aquesta i de moltes altres publicacions (algunes pura ciència ficció, d'altres més serioses, i d'altres que recordaven el ludisme del segle XIX) hi començava a haver consciència de la naturalesa revolucionària que comporten les TIC.

L'efervescència d'aquells dies deixà la seva herència. Moltes de les *punt com* van fer fallida, en una espiral d'ingenuïtat i excessos pròpia de

l'empresariat americà i la seva borsa. Després les coses van tornar al seu lloc: les empreses que tenien viabilitat continuaren, i les que no, van plegar. En qualsevol cas, les possibilitats tecnològiques que les empreses i els usuaris finals tenim avui no s'assemblen en res a les que teníem en començar la dècada dels noranta, i això ha permès plantejaments nous en l'àmbit públic i privat.

Els projectes dissenyats aleshores també són hereus d'aquell moment, pensats amb una ambició encomanadissa i uns plantejaments de màxims.

La gènesi del projecte

El model Ciutat digital

El document *Poblenou. La renovació de les àrees industrials. Criteris, objectius i solucions generals*, elaborat per l'Ajuntament de Barcelona i tret a exposició pública el maig del 1998, representa el punt de partida de la modificació definitiva del planejament. Es tracta del primer document de caràcter normatiu, és a dir, necessari per a una reforma del Pla general metropolità.

Urbanísticament representa una adequació de l'estudi del Gabinet d'Estudis Urbanístics de l'Ajuntament de Barcelona, amb la incorporació d'una part dirigida per Joan Trullén sobre les estratègies econòmiques i territorials per a Barcelona, on comença a apuntar-se, encara tímidament, la línia que finalment adoptà el projecte. Però la indefinició pel que fa a la quantitat de sòl a requalificar o les edificabilitats permeses acaben de posar nerviosos a uns i altres. Els promotors són potser els primers a definir la seva posició, i mitjançant una intensa campanya a la premsa es mostren escèptics davant la possible barreja entre indústria i habitatge, al mateix temps que demanen més concreció per no crear expectatives que, segons manifesten, afavoririen l'especulació. Amb tot, recolzen discretament el pla.

Abans de l'estiu de l'any 1998, l'aleshores gerent d'Urbanisme de l'Ajuntament, Borja Carreras-Moysi, aposta per una requalificació residencial del 50% del sòl, concentrat als eixos Pere IV, Àvila, Pujades, Llacuna i Doctor Trueta. En canvi, la majoria d'al·legacions respecte al document van en direcció oposada: entitats veïnals, artistes i un important grup de professionals i experts aposten per percentatges molt menors de superfície requalificada com a residencial. Cadascú esgrimeix les seves raons, encara que coincideixen en la preservació del caràcter productiu del barri, el manteniment dels habitatges existents i una requalificació residencial escassa o nul·la.

Una de les al·legacions més representativa és la de l'anomenat Cercle Digital, un grup de professionals de camps tan variats com l'urbanisme, les tecnologies de la informació o l'ecologia urbana, encapçalat per Miquel Barceló. La tesi d'aquest grup se centra en la defensa d'un model de ciutat compacta i variada, i en la defensa d'un Poblenou que torni a ser capdavanter o impulsor de la nova revolució tecnològica com ja va ser-ho al segle XIX. Per tant, les al·legacions d'aquest col·lectiu no es basen tant en les qüestions urbanístiques quantitatives (quants habitatges es faran o quina serà l'alçada màxima), sinó que reclamen que el projecte giri al voltant dels eixos esmentats.

Miquel Barceló, aleshores director de l'Institut Català de Tecnologia (ICT), era un convençut d'aquest raonament. De fet, ja l'havia defensat davant l'Ajuntament quan l'ICT va decidir centralitzar les seves diverses seus a les antigues instal·lacions de Can Canela. Aleshores va haver de convèncer el consistori que els usos que es farien allà (formació, R+D i serveis a les empreses) havien de permetre's en la qualificació 22a, i no només això, sinó que aquest era l'entorn idoni per a aquesta mena d'activitats. Més tard, el març del 98, en aparèixer a la premsa barcelonina un suplement publicitari dedicat a les noves promocions urbanístiques projectades al Poblenou (Diagonal Mar, Diagonal Poblenou i Front Marítim, totes previstes al PGM del 76), publica un article al diari *El País* on lamenta la progressiva desaparició del «Manchester català». En aquest article ironitza sobre les tendències que dibuixen les operacions en curs i proposa noves alternatives de desenvolupament.

Mentre redacta les al·legacions, l'ICT rep l'encàrrec de fer un estudi sobre el desenvolupament del nou sector productiu, lligat a les TIC, en entorns urbans i sobre els condicionants per aplicar el model a zones de la regió metropolitana de Barcelona. El client és el Pacte Industrial de la Regió Metropolitana de Barcelona, que en aquells moments és presidit per l'exministre Joan Majó, i s'insisteix en el fet que una part de l'estudi ha de ser una comparació entre ciutats d'arreu del món que han optat per desenvolupaments en aquest sentit.

Portada del llibre La Ciutat Digital.

Per tal d'abordar amb èxit l'encàrrec rebut, es forma un equip pluridisciplinari sota la direcció del mateix Barceló i la meua coordinació. Els principals col·laboradors són Isidre Costa per a la part de normativa urbanística, amb el suport de Ramon García-Bragado (aleshores director del consorci Localret) i Carme Ballvé; Francesc Mañà per a les TIC, i Salvador Rueda pel que fa a ecologia urbana. Addicionalment hi participen molts altres experts, sigui puntualment mitjançant entrevistes, o en reunions de treball. Entre ells destaquen l'economista Joan Trullén i els empresaris Javier Creus i Eudald Domènech.

L'estudi aviat s'anomena *Ciutat digital* i resulta un exercici apassionant per la qualificació i la diversitat dels participants. En síntesi es defensa un model on el sector productiu està immers dins del teixit urbà, de manera que les interaccions entre els diferents agents urbans i productius és rica i dona lloc a noves iniciatives. El resultat és una ciutat més sostenible per l'estalvi en transport degut al descens en la mobilitat obligada, i també per la riquesa i varietat en l'intercanvi d'informació. És interessant en aquest punt citar els principis que per a Richard Rogers fan una ciutat sostenible: compacitat i policentrisme, diversitat d'activitats, connectivitat, conscienciació ambiental, qualitat de disseny i força econòmica. La darrera condició esmentada per Rogers pot tenir (o, més ben dit, ha de tenir) com a base productiva el coneixement i com a motor de canvi la innovació. Les tecnologies de la informació i les comunicacions fan possible aquest canvi i a més donen lloc (en els anys de l'estudi i encara ara) a un dels sectors industrials amb més potencial de creixement.

En la proposta de modificació de planejament que contenia l'estudi es partia de la situació normativa al Poblenou (PGM), però també es van abordar altres municipis de la regió metropolitana: Mataró, Sabadell i Terrassa.

Ciutat digital va ser un pas endavant en la definició de nous plantejaments urbanístics, i en certa manera va representar la base conceptual i pràctica que l'Ajuntament necessitava per elaborar una modificació innovadora del PGM. No reproduïrem en aquestes pàgines l'argumentació de l'estudi, que va ser publicat després en format de llibre, però sí que assenyalarem tres punts que en reflecteixen la riquesa metodològica i la important aportació conceptual.

En primer lloc cal referir-se a l'equip de treball i el procés d'elaboració. Ja s'ha dit que l'equip el formaven tècnics i professionals de les

més diverses disciplines. L'enfocament no va ser, per tant, sectorial, sinó general. Es van intentar cobrir tots els camps que intervenen en una disciplina complexa com la planificació urbanística, entesa també com a planificació estratègica i definició del model de ciutat. No és, doncs, casual que al febrer del 1999, quan l'estudi estava en plena elaboració, l'Ajuntament decidís organitzar una reunió informativa, amb l'assistència de veïns i representants d'institucions i associacions del barri, però també de promotors i empresaris, a la seu de l'ICT.

Un segon aspecte a remarcar és que el procés d'elaboració va constituir un autèntic cicle d'aprenentatge per a tots els que hi participàvem. A les reunions de treball els diferents punts de vista es confrontaven i s'enriquien. A més, recordem que ens trobàvem enmig de l'eufòria tecnològica abans esmentada i ningú no semblava tenir por de plantejaments agosarats, tot i que en la redacció final es van polir detalls i matisos. Precisament en una d'aquelles reunions Ramon García-Bragado va proposar el terme 22@ per designar les antigues àrees 22a. La idea va ser ben rebuda i el document final ja recollia aquesta denominació.

El tercer aspecte a remarcar és el referent a l'estudi de casos. Per tal de conèixer els nous sectors creats arran de la revolució tecnològica i els seus nínxols més apropiats calia trobar un nombre important d'experiències escampades per tot el món que haguessin optat per un model de desenvolupament urbà semblant.

Els anys setanta, vuitanta i principi dels noranta van estar marcats pel cas de Silicon Valley, de gran èxit, creat a Califòrnia al voltant de les universitats de Stanford i Berkeley a la dècada dels cinquanta i autèntic bressol de les TIC. Els parcs tecnològics sorgien arreu del món, intentant imitar l'experiència americana amb resultats desiguals. Però aquest no era el model que es buscava, atès que responia a una pràctica de colonització del territori ja superada. És a dir, no es qüestionava la validesa de Silicon Valley com a parc científic i entorn innovador, però gràcies precisament a molts dels avenços creats allà, les TIC donaven la possibilitat de produir en altres entorns més urbans i que es podien adaptar millor a la realitat europea i mediterrània. L'anomenada *economia digital* tenia altres condicionants i altres ecosistemes que la innovació de la microelectrònica o la recerca bàsica.

De la primera llista es va fer una tria que comprenia vint-i-una experiències disseminades per Europa (8), Estats Units (5), Àsia (7) i

Orient Mitjà (1). Les fitxes que descrivien els casos es van incorporar a la modificació definitiva de les zones industrials del Poblenou.

A la tria final hi havia casos que seguien encara el model americà (especialment els grans parcs asiàtics), n'hi havia d'altres que a partir d'una primera etapa en què el seguien s'havien reinventat sota models més concentrats, i hi havia els que van reurbanitzar antics recintes industrials o militars per reconvertir-los en espais d'empreses tecnològiques. Cada cas estudiat tenia les seves singularitats, de manera que no era possible pensar en cap com a model per transposar al Poblenou, cosa que tampoc no es pretenia.

Diguem dues o tres paraules dels casos més significatius:

- El Silicon Alley de Nova York, paradigma del dinamisme empresarial i immobiliari. Situat a prop del districte financer, va ser el bressol de la indústria de l'anomenat *new media*, empreses dedicades íntegrament a Internet, no tant en el vessant tecnològic com en el de disseny i continguts. Posteriorment va ser una de les principals víctimes de la crisi de les *punt com*. Tanmateix, continua sent lloc de visita obligada per a moltes empreses de la nova economia.

- Les ciutats de Bangalore i Hyderabad, a l'Índia, especialitzades en *software*. Fonamenten la seva estratègia en una molt bona educació de base en disciplines com les matemàtiques, en el bilingüisme (l'anglès el parla la majoria de la població) i en la connexió amb empreses situades als Estats Units. També en la ferma voluntat del govern indi d'apostar per aquest sector econòmic.

- La diversitat dels models europeus, des del clàssic Cambridge, al Regne Unit (una impressionant concentració de coneixement, i una molt bona relació universitat-empresa), fins a iniciatives molt més locals però no per això menys potents o interessants (com la rehabilitació d'unes antigues casernes a Ludwisburg, prop d'Stuttgart, o el Soft-Park de Ronneby, a Suècia).

Si bé alguns dels casos estudiats estaven situats en polígons allunyats de nuclis urbanitzats, la major part eren en entorns netament urbans. La ubicació en polígons responia a circumstàncies molt concretes (i en algun cas al desig de construir una zona de major valor afegit enmig de la concentració industrial) o bé a la pròpia inèrcia del model anterior. En canvi, els urbans, molts formats espontàniament, oferien un gran dinamisme i constituïen sovint una important aportació a l'economia de la seva ciutat.

Un punt coincident en totes les experiències estudiades era el de la qualitat de vida, encara que fos per remarcar-ne l'absència. Recordo que un dels inconvenients que diversos empresaris de Cambridge ens van assenyalar era el del trànsit intens. Cambridge és una ciutat amb disseny medieval, i la falta d'un pla que en reguli el creixement li fa patir embussos cada matí i tarda. Aquest fet era considerat molt greu pels seus empresaris, i una causa important de pèrdua d'empreses.

Les infraestructures tenen molt a veure amb la qualitat de vida. Deixem al marge les de telecomunicacions (indispensables per intentar establir un sector tecnològic) i parlem d'infraestructures culturals, d'oci, esportives, sanitàries, d'educació, etc. Afegim-hi aspectes més intangibles, com ara el capital social o l'esperit cosmopolita de la població, i el resultat es pot apropar força a la idea de bona qualitat de vida.

Les conclusions de *Ciutat digital* no sols defensaven la utilització productiva de l'antic sòl industrial, sinó que a més proposaven que aquest fos el motiu central al voltant del qual es dissenyés la modificació urbanística. Una modificació que creés les condicions per desenvolupar les noves activitats (espais, infraestructures, qualitat de vida...) i actués com a impuls de la nova societat de la informació.

L'aposta per la complexitat

Els avenços al llarg del segle xx en la comprensió de la complexitat han impregnat, paradoxalment, totes les disciplines científiques i socials d'una incòmoda incertesa. La planificació urbana no n'ha estat una excepció.

D'entrada, la ciutat és un dels sistemes més complexos creats per l'home. No sense ironia Francesc Solé-Parellada descriu la ciutat com «un agent altament complex que es caracteritza per un creixent nombre d'interaccions no lineals entre nombrosos actors urbans que generen dinàmiques espai-temps sempre irreversibles, sovint discontinües i sempre caòtiques, és a dir no sabem molt bé què és».

La planificació urbana s'enfronta a un sistema que no coneix exactament i a més n'intenta preveure l'evolució a mitjan i llarg termini. Al seu torn, aquesta evolució està marcada per factors interns i externs al mateix sistema analitzat. És a dir, que la planificació urbana ha de tractar amb la complexitat per partida doble.

A la complexitat teòrica o formal s'hi afegeix la pràctica: la dificultat de traduir la planificació pensada en planificació real. Això implica enfrontar-se a interessos sovint contraposats, i intentar esquivar sempre el risc d'aturada dels projectes.

Davant d'aquest panorama, la planificació, lluny de renunciar a la seva tasca, ha mirat de dissenyar intervencions que donin noves respostes als reptes que se li plantegen.

Per començar, s'ha abandonat la pretensió de planificacions asèptiques i de laboratori. Les solucions de qualitat són les que donen resposta a les necessitats reals dels habitants, i per tant la seva participació és indispensable. La pluridisciplinarietat és una altra de les estratègies. La planificació urbana no se cenyeix als aspectes normatius o als arquitectònics, sinó que abraça molts altres camps tecnològics, econòmics i socials.

Per tant, se superen les planificacions destinades a maximitzar un sol aspecte (sigui urbanístic, monetari o de desenvolupament econòmic) i es comença a integrar en el procés a professionals de tots els camps, incloent-hi, així mateix, els actors directament afectats.

D'altra banda, es defugen les solucions simples, aquelles que busquen resoldre un problema particular a curt termini. Normalment aquest tipus d'intervencions generen més problemes que no pas en resolen, ja sigui perquè altres aspectes resulten seriosament afectats, o perquè a la llarga s'agreuja el problema que inicialment es tenia.

En definitiva, l'objectiu de la planificació ha de ser el disseny d'una estructura urbana entesa com un marc que afavoreixi les interaccions que es volen potenciar entre agents. Amb aquest objectiu aparentment tan simple i amb plantejaments oberts, que en permeten l'evolució en el temps i l'adaptació a les circumstàncies concretes de cada moment, la planificació s'enfronta avui a la complexitat amb més possibilitats d'èxit.

Quan l'Ajuntament va mostrar-se receptiu als plantejaments que demanaven un protagonisme del nou sector productiu, tenia davant seu un repte que anava més enllà dels límits de l'urbanisme en sentit estricte. L'objectiu final de la modificació era aconseguir fer de les antigues àrees industrials del Poblenou un districte complex, pol d'innovació i coneixement i motor de la societat de la informació a la regió metropolitana i a tot Catalunya. La normativa s'enfrontava a la difícil tasca de dissenyar una estructura de ciutat que fes possible tot això.

Algunes de les dificultats afegides eren les següents:

1) la varietat de morfologies urbanes, règims de propietat, usos existents (molts dels quals era important mantenir), etcètera que dibuixaven la situació d'aleshores;

2) el difícil equilibri entre trobar d'una banda mecanismes atractius per a promotors i propietaris de sòl (és una norma elemental en la transformació urbana), i de l'altra evitar espirals especulatives que portarien a la paralització d'un procés que es preveia d'una durada d'entre quinze i vint anys;

3) la continuïtat entre les tres àrees, separades per un nucli històric que calia respectar i conservar.

Malgrat aquestes dificultats, hi havia també en l'estructura del barri un dels elements clau per reeixir en els objectius: la barreja d'usos era present des dels seus inicis, encara que per motius ben diferents dels que ara la justificaven.

Efectivament, la barreja d'usos és una de les concrecions de la ciutat complexa, sinònim ara de ciutat rica. Afavoridora del contacte, la interacció i l'intercanvi, que, com diu Salvador Rueda, són la base de la ciutat.

El manteniment de la diversitat, la convivència entre habitatge, usos productius tradicionals i nous, activitats artístiques, serveis, etcètera, fins i tot la convivència entre morfologies i teixits diferents, sempre dintre d'uns límits, pot tenir lloc al Poblenou sense que hi hagi trencaments respecte a la seva situació actual. I tot això es pot fer com a consolidació i continuïtat d'un model que ja existeix, i del qual només cal modernitzar i corregir els excessos i mancances.

En paraules d'Oriol Nel·lo, «en la configuració de la ciutat de qualitat –econòmica, social i ambiental– la clau no s'ha de buscar tant en la urbanització de nous espais com en la renovació i integració metropolitana de la ciutat construïda».

El model teòric estava assumit per l'Administració, ara calia traduir-lo a una modificació del planejament que fos imaginativa i innovadora.

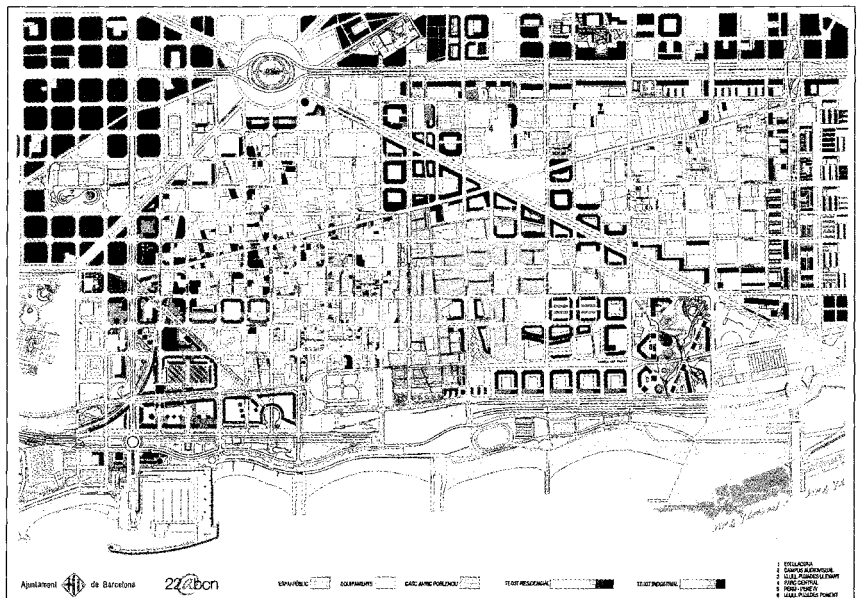

La modificació del Pla general metropolità

*Poblenou, districte
d'activitats 22@bcn*

A partir dels antecedents descrits, l'equip municipal emprèn la redacció de la modificació del Pla general metropolità. Els treballs s'enllestixen en el període d'octubre a desembre del 1999 i en són els autors Ricard Fayos, arquitecte i director tècnic d'Urbanisme, Enric Lambies, lletrat i director de Procediments Urbanístics, Aurea Gallén, arquitecta i cap del Departament de Planejament de Desenvolupament, Aurora López, arquitecta, Rafael González Tormo, economista i aleshores director de Coordinació i Recursos (més tard nomenat gerent de la societat 22@bcn, SA) i Joaquim Clusa, economista (Barcelona Regional). L'equip està dirigit per Josep Anton Acebillo, arquitecte en cap de l'Ajuntament de Barcelona i Ramon García-Bragado, ja com a gerent del Sector d'Urbanisme de l'Ajuntament.

Les superfícies afectades sumen 116 ha (distribuïdes en 115 illes de l'eixample), totes qualificades de sòl industrial, i dividides en dues grans àrees, una tercera de més petita i dues illes isolades (vegeu el mapa). L'àmbit d'actuació arriba a les 198 ha. Aquestes xifres situen l'operació com una de les transformacions urbanístiques més importants previstes en sòl urbà en els darrers temps a Europa.

Zones incloses a la modificació del PGM 22@bcn, la línia discontinua indica les actuacions per iniciativa pública.

Font: 22@bcn, SA.

La modificació del PGM es basa en la voluntat d'una actuació unitària en tot el sector, fet que es tradueix d'entrada en la creació d'una nova qualificació d'activitats, anomenada 22@, que abraça totes les àrees anteriorment qualificades com a 22a (zona industrial) al barri del Poblenou.

Els eixos bàsics d'ordenament de la nova qualificació són els següents:

a) Complexitat i mescla d'usos

La traducció de la complexitat urbana en l'àmbit normatiu és la barreja d'usos del sòl dins l'àrea d'actuació. Els usos productius i comercials conviuen amb els residencials i d'equipaments, seguint una tradició arrelada (per motius diferents) al barri. D'aquesta manera, els prop de 5.000 habitatges tornen a la legalitat, alhora que se'n promouen de nous (en una proporció d'un 10% del sostre total de la intervenció) en règim de protecció. També dins el sector productiu es posa de manifest la barreja: les activitats intensives en l'ús de tecnologia i informació conviuen amb les empreses industrials tradicionals i amb les oficines.

b) Dotacions vinculades al sistema productiu (equipaments 7@)

Seguint l'argumentació del punt a) sobre la barreja d'usos, es planteja la coexistència de dos tipus d'equipaments. A l'equipament tradicional local, de clau 7b i entès com a equipament vinculat a l'habitatge, s'hi suma un nou equipament, anomenat 7@ i destinat al sector productiu.

La col·laboració entre els sectors públic i privat s'ha demostrat com una de les formes més rendibles d'innovació en la societat del coneixement. En particular, les relacions universitat-empresa són la clau de l'èxit de la major part d'experiències que busquen un desenvolupament econòmic especialitzat. La previsió d'equipament 7@ cobreix les necessitats d'espai en què es concreten aquestes associacions. La investigació i la difusió de coneixement es convertiran en les principals activitats dels nous equipaments, amb la possibilitat que aquests tinguin parcialment un caràcter productiu.

Una altra de les missions del 7@ ha de ser la d'evitar l'anomenada *fractura digital*. La necessitat d'alfabetització de la població en les noves tecnologies és latent en aquests moments de canvi accelerat. Per això, a

la difusió de coneixements especialitzats s'ha d'afegir una funció molt més bàsica i adreçada a la població general, amb l'objectiu que conegui les eines bàsiques per moure's sense problemes dins la complexa societat de la informació, tot aprofitant el seu potencial.

En aquest punt es mostra clarament la voluntat que el planejament urbanístic vagi més enllà de la simple ordenació de carrers i activitats. L'equipament 7@ s'adreça directament al desenvolupament econòmic de l'àrea, però indirectament ha d'afectar el dinamisme del conjunt del teixit.

En la redacció de la modificació s'insisteix en el fet que l'existència d'usos productius dins els nous equipaments no ha d'implicar en cap cas una alteració en la titularitat pública de l'equipament.

Els nous equipaments no es fan en detriment dels antics (7b segons la terminologia del PGM). De fet, la qüestió dels equipaments ja era una reivindicació dels veïns abans que s'aprovés el pla 22@, i ha estat amb l'arribada del Pla que s'ha pogut donar resposta a les reivindicacions.

El 24 de juliol de 2001 se signa el Pla d'equipaments del Poblenou, acordat entre els veïns i l'Ajuntament, segons el qual aquest es compromet a la construcció de més de 40 equipaments de tots els àmbits.

Rafael González assenyala dues dades significatives respecte a aquest tema:

- més del 30% del sòl necessari per als equipaments acordats es troba a zones 22@
- més del 10% del sòl transformat pel 22@ es dedica a equipaments, siguin 7b o 7@

c) Vínicle edificabilitat-usos (activitats @)

Aquest és sens dubte un dels aspectes més innovadors de la modificació. Consisteix a atorgar edificabilitats variables depenent de l'ús previst.

Es parteix d'una edificabilitat de 2 m² sostre/m² sòl, definida per a aquestes àrees al PGM del 1976. La modificació incrementa en 0,2 m² sostre/m² sòl l'edificabilitat general de tot l'àmbit. La justificació d'aquest primer increment és la següent: la indústria urbana actual (i més la del sector productiu que es vol potenciar) no respon a la caracterització

d'edifici de poca alçada, sovint només naus de planta baixa, sinó a tipologies constructives més denses que exigeixen una major edificabilitat.

A l'edificabilitat general s'afegeix un 0,5, i s'arriba als 2,7 m² sostre/m² sòl, per a les anomenades activitats @. El promotor que vulgui treure més rendibilitat del sòl podrà optar per la creació d'espais dedicats exclusivament a aquestes activitats. La normativa s'involucra així en la mateixa promoció de la nova activitat, donant-li prioritat.

El vincle edificabilitat-activitat es demostra molt més efectiu que no pas el d'edificabilitat-tipologia edificatòria. La raó és que el mateix promotor és qui ha de fixar la tipologia traduint les necessitats de l'usuari final. Si s'hagués optat per una definició estricta a la normativa de les tipologies permeses en cada cas, el resultat hauria restat flexibilitat i diversitat. Traslladant aquesta responsabilitat al sector privat (usuari i promotor) s'aconsegueix reflectir molt més fidelment les necessitats d'un sector emergent, sens perjudici que cadascú les tradueixi arquitectònicament com millor consideri, dintre d'uns límits prefixats. La creació d'un mercat especialitzat en els nous tipus d'espais productius serà l'evolució lògica o desitjable d'aquest aspecte de la normativa, que Oriol Bohigas destaca com una de les «vies intel·ligents» de la modificació.

Per fer operatiu l'increment d'edificabilitat cal una definició de les activitats @. La modificació les defineix a la memòria «per la seva relació amb el nou sector de les tecnologies de la informació i les comunicacions, amb la investigació, el disseny, la cultura i el coneixement». És a dir, es tracta d'activitats intensives en coneixement, ús de noves tecnologies i ocupació qualificada. La definició es complementa amb una relació d'activitats que responen al concepte @, que les divideix en tecnologies de la informació i les comunicacions (TIC), serveis i centres del saber. La Comissió Assessora (figura de la qual parlarem més endavant) és l'encarregada d'actualitzar el llistat i d'interpretar i valorar l'adequació de les propostes urbanístiques.

Per acabar, es proposen dos increments addicionals en el coeficient d'edificabilitat. Un increment de 0,3 m² sostre/m² sòl, sota titularitat pública i amb destinació a habitatge sotmès a algun règim de protecció pública. I un coeficient complementari de 0,2 m² sostre/m² sòl en àrees impulsades directament per l'Ajuntament, destinat a serveis tècnics, aparcament i habitatge. En aquest darrer cas l'edificabilitat arriba al seu punt màxim, que és de 3,2 m² sostre/m² sòl.

d) Densificació

L'augment en el coeficient d'edificabilitat comporta una redensificació de tot el sector. El resultat és un teixit amb concentracions i morfologies més pròpies de la societat de la informació que de la societat industrial. A més, el desenvolupament de parcel·les abandonades i la incorporació d'habitatge faciliten la creació d'un continu des del centre de la ciutat, i així s'eviten les terres de ningú en què s'han convertit algunes de les àrees del sector.

La redensificació també la provoca la creació d'un teixit urbà complet, ric i complex. La coexistència dels diferents usos és, en efecte, també redensificació, en aquest cas d'informació, i representa un model més sostenible.

e) Flexibilitat de la transformació

Existeix, per part de l'Administració, una clara voluntat de crear un desenvolupament flexible, que permeti la seva adaptació a les condicions concretes del territori al llarg del temps, atès que es tracta d'un planejament a mitjan o llarg termini. En la modificació del PGM la flexibilitat es reflecteix en dos àmbits.

En primer lloc en l'àmbit morfològic. Com veurem en el punt següent, la unitat d'actuació mínima és (tret de casos concrets) l'illa Cerdà. La normativa, però, no obliga a seguir la morfologia d'illa tancada amb pati central, sinó que permet distribucions diferents, sempre que es respectin paràmetres bàsics i unes consideracions volumètriques mínimes. Cal destacar en aquest sentit l'exercici realitzat al taller «Reprojectar l'Eixample: el Poblenou», de l'Escola d'Arquitectura de la UPC, entre febrer i juny del 1998.

En segon lloc en l'àmbit de desenvolupament. L'existència de plans públics i privats és un primer factor que afavoreix la flexibilitat normativa. L'Administració, per tal d'engagar el procés donant coherència al conjunt de l'actuació i evitar desenvolupaments no desitjats a zones sensibles del Poblenou, pren la iniciativa en determinades àrees del sector i configura els Plans especials d'iniciativa pública. La resta del sector es desenvolupa mitjançant plans d'iniciativa privada. Els primers s'han de concretar abans de quatre o de vuit anys, mentre que els segons es desenvoluparan segons les evolucions pròpies del mercat immobiliari. A

més, l'Administració es reserva la possibilitat d'actuar en noves àrees per garantir els objectius marcats.

La normativa també es mostra flexible a l'hora de fixar les activitats @. D'entrada la definició donada és prou àmplia per acceptar des de recerca i desenvolupament avançats fins a activitats tradicionals amb grans requeriments de personal especialitzat. A la definició àmplia s'afegeix la revisió que la Comissió Assessora ha de fer seguint el curs de la revolució tecnològica.

En definitiva, la modificació estableix unes mínimes normes de joc a partir de les quals poder adaptar la renovació del barri a ritmes, maneres i activitats propis de cada moment.

f) Dotació d'infraestructures

La memòria de la modificació del PGM aporta dos arguments per explicar la necessitat d'un pla d'infraestructures avançat per a tota l'àrea d'actuació. En primer lloc parla del dèficit («penúria infraestructural») del teixit actual del Poblenou, tot i que les operacions amb motiu dels Jocs Olímpics van solucionar algunes qüestions bàsiques. Per tant, el punt de partida en proposar-se l'actuació és, en aquest cas, ben pobre. Però a més, i aquest és el segon argument, es pretén que l'àmbit sigui avançat en tecnologies de la informació, fet que exigeix una infraestructura de telecomunicacions avançada i fàcilment adaptable als canvis tecnològics futurs.

Basant-se en aquests dos arguments s'aprova un Pla especial d'infraestructures específic per al sector (PEI, aprovat el 27 d'octubre de 2000) que va més enllà i planteja unes infraestructures que han de ser l'element diferencial del districte, de manera que s'eleva l'estàndard d'urbanització definit per la legislació actual.

Al marge de dotar tot el sector d'infraestructures avançades, aquest Pla vol donar resposta a un objectiu ben innovador en el seu plantejament: la millora de la qualitat de l'espai públic. Per això s'aposta per la supressió de la servitud que representa actualment l'extensió de les diferents xarxes, internalitzant els serveis dins de les illes. Per fer-ho possible s'aborda per primera vegada una ordenació del subsòl, es dissenya un sistema de galeries de serveis i canalitzacions que les uneixen i es diferencia clarament espai públic i espai privat (que acull les xarxes de distribució, els punts de càrrega i descàrrega, etc. als interiors d'illa).

Altres consideracions en el disseny les ha marcat la situació actual, tant del sector com del mercat. En primer lloc, cal preveure una extensió del règim liberalitzador de la majoria de serveis públics. En segon lloc, en tractar-se d'un espai urbanitzat i on es desenvolupa activitat productiva, cal preveure una compatibilització de la xarxa antiga amb la nova.

El Pla d'infraestructures, que veurem amb més detall posteriorment, tracta els sistemes següents:

- telecomunicacions
- cicle de l'aigua
- neteja i recollida selectiva de residus
- energia
- mobilitat i espais públics.

Les despeses del Pla d'infraestructures es calculen en 162 milions d'euros, a finançar entre propietaris del sòl (60%), Ajuntament (10%) i operadors de serveis públics urbans (30%).

Amb el desenvolupament de la modificació, seguint els sis eixos exposats, es busca una actuació integradora, oberta en el temps però amb mecanismes que evitin aturades importants o zones d'ombra que frenin l'extensió del projecte.

La modificació del Pla general metropolità va ser aprovada inicialment el 22 de desembre de 1999 i provisionalment per acord del 28 d'abril de 2000. L'aprovació definitiva per part de la Subcomissió d'Urbanisme del Municipi de Barcelona es va fer per acord de 27 de juliol de 2000. Tot plegat, el procés es va realitzar en un temps rècord.

Per aglutinar els instruments i les competències de gestió, l'Ajuntament de Barcelona creava la societat 22@bcn, SA, de capital íntegrament municipal. La seva missió incloïa la gestió del planejament, les infraestructures i el patrimoni, la col·laboració amb l'autoritat urbanística i la promoció. El gerent de l'entitat seria l'economista Rafael González Tormo, membre de l'equip redactor del document urbanístic.

El resultat de l'actuació ha de ser l'aparició, en un termini que ronda els quinze anys, d'aproximadament 4.000.000 m² de sostre, que inclou 3.200.000 m² de sostre per a activitat econòmica, una oferta d'uns 4.000 nous habitatges en règim de protecció, 75.000 m² de noves zones verdes i 145.000 m² d'equipaments.

Plans públics i privats

La determinació de la unitat mínima d'actuació en prefigura l'homogeneïtat i l'entitat. Aquesta és la primera raó que impulsa l'Administració a delimitar les unitats. No es tracta de fixar uns terminis temporals, sinó d'assegurar que sigui quina sigui la velocitat de la transformació, no perdrà la coherència interna, sinó que s'aniran afegint peces que encaixin en el projecte global.

El criteri bàsic adoptat per delimitar les actuacions de transformació és que abasti almenys una illa Cerdà. No es perd, doncs, el llegat d'una quadrícula que amb el temps ha anat descobrint les seves utilitats com a ordenadora del sòl urbà i que continua definint una escala a la qual els barcelonins ens hem acostumat.

Una segona raó, no menys important, que fa que es consideri aquest àmbit mínim d'actuació és la correcta implantació d'infraestructures. Efectivament, el Pla d'infraestructures es basa en la seva progressiva extensió per illes, perquè només així pot assumir el trasllat a l'interior dels serveis que ara es troben en gran part en l'espai públic.

Normativament la regulació del desenvolupament es fa mitjançant plans especials de reforma interior (plans de millora urbana a la nova Llei catalana del sòl). Tot i que aquest és el criteri general, es contempla la possibilitat d'actuar sobre àmbits de menys extensió (illa definida per passatge, parcel·la, edifici i front) quan la transformació afecti usos determinats, edificis d'interès i fronts d'habitatges consolidats. Amb aquesta mesura es busca, com s'esmentava al punt anterior, la flexibilitat de l'operació urbanística i la seva millor adaptació a les condicions locals existents.

Dins d'aquesta lògica d'actuació, es diferencien plans públics i privats. La intenció dels plans públics, engegats per l'Ajuntament, és estimular la transformació: aportant els primers m² per a les noves activitats, començant a crear la imprescindible massa crítica necessària per establir dinàmiques pròpies, definint elements d'estructura urbana i possibilitant la implantació d'activitats que hauran de tenir un paper estratègic.

Un altre dels objectius dels plans públics és generar peces de sòl importants per tal de situar-hi els primers equipaments, espais lliures i habitatges.

És a dir, a més de donar una orientació al canvi merament urbanístic, els plans especials públics persegueixen la construcció de ciutat tot creant elements que atorguin estructura i centralitat i establint una complicitat amb l'impuls econòmic.

Les actuacions predeterminades o d'iniciativa pública són sis, situades a banda i banda de l'eix que representa la Diagonal:

- eix Llacuna
- parc Central (Diagonal-Pere IV)
- campus Audiovisual
- Llull-Pujades (llevant)
- Llull-Pujades (ponent)
- Perú-Pere IV.

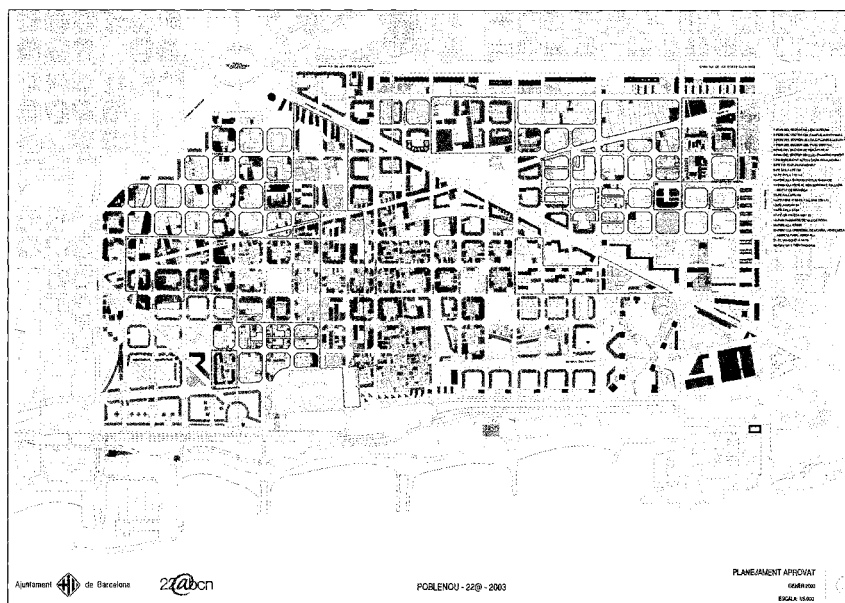
Cadascuna respon a una lògica interna pròpia, però alhora contribueix a dibuixar un primer escenari del que pot ser el Poblenou després de la transformació. En concret, l'eix Llacuna busca la creació d'un sistema triple mar-muntanya (juntament amb la Rambla del Poblenou i Sant Joan de Malta - Marià Aguiló) mitjançant la reordenació de les seves vores (reordenació polèmica en primera instància, com veurem més endavant); el campus Audiovisual busca una actuació al voltant de l'antiga fàbrica de Ca l'Aranyó adient per a activitats relacionades amb la cultura i el nou audiovisual (no s'amaga en aquest cas la intenció de vestir l'actuació d'una certa monumentalitat, coherent amb l'entorn de Glòries i la flamant torre de Jean Nouvel, que faci la funció de porta d'entrada al districte); el parc Central obre un gran espai verd al voltant del qual poder fixar nova activitat econòmica; Llull - Pujades intenta resoldre la continuïtat amb el nucli històric del Poblenou (ponent) i amb el nou sector de Diagonal Mar (llevant); Perú - Pere IV cerca crear una zona de centralitat a l'extrem nord del sector i contrarestar així les operacions a l'altre cap del carrer de Pere IV.

La suma d'aquests sis plans públics representa el 47% del sòl en transformació; s'estableixen dos terminis possibles, de quatre o vuit anys, per executar-los. L'Administració es reserva la possibilitat d'intervencions addicionals per corregir possibles defectes en el desenvolupament observat.

Els plans privats es regeixen bàsicament per les mateixes directrius. Per a la seva tramitació s'exigeix l'aprovació d'un 60% dels propietaris (80% en cas d'illes delimitades per passatges). Atès que, com s'ha vist, la realitat urbanística del barri és prou complicada, es preveu en determinats casos la possibilitat de redactar Plans especials per a edificis industrials consolidats i parcel·les de més de 2.000 m².

Planejament aprovat fins al gener de 2003.

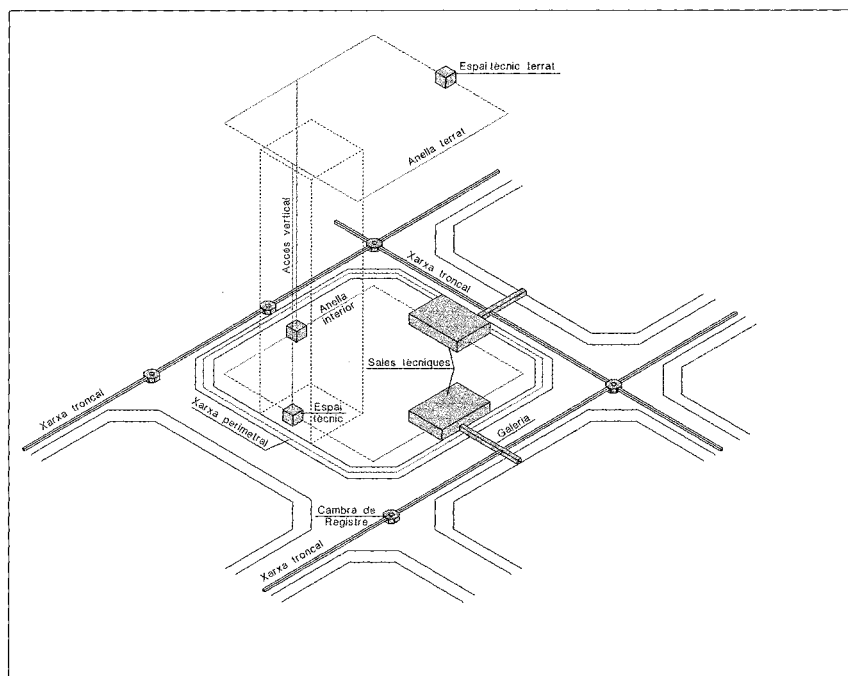
Font: 22@bcn, SA.

El Pla especial d'infraestructures

El tractament del conjunt de les infraestructures respon a dues perspectives complementàries. La primera és la que es refereix al desplegament en el territori, i segueix el criteri que hem exposat de substituir l'actual ocupació de l'espai públic pel trasllat a l'interior de les illes. Al gràfic de la pàgina 43 es presenta esquemàticament el model d'extensió: una xarxa troncal, galeries que uneixen la xarxa troncal a les sales tècniques de les illes, anelles interiors que parteixen d'aquestes i conflueixen en espais tècnics, accessos verticals i anelles als terrats amb els consegüents espais tècnics. La segona perspectiva es refereix a la consecució d'un disseny coherent pel que fa a cadascun dels sistemes. Si bé hi ha dos sistemes que tenen una rellevància molt destacada (telecomunicacions i energia), de la confluència de les dues perspectives s'espera una integració eficaç entre les diferents xarxes i entre aquestes i l'espai en el qual han d'operar.

Vegem a continuació cadascun dels sistemes d'una forma més detallada:

Model d'extensió de les infraestructures a les illes.

Font: 22@bcn, SA.

Energia

L'increment de demanda energètica es cobrirà amb la construcció d'una nova subestació per a tot el sector. S'estendrà també una nova xarxa de distribució monitoritzada i telecomandada, que permetrà localitzar ràpidament avaries i aïllar-les de la resta de la xarxa perquè no es vegi afectada. La nova xarxa discorrerà per tubs en lloc d'anar enterrada, de manera que per accedir-hi no caldrà obra civil.

Un altre dels vessants d'aquesta xarxa és la climatització centralitzada. El seu tractament a escala de grup d'illes dóna com a resultat una major eficiència del sistema. Es treballa en la creació de circuits tancats d'aigua que recorrin tot el districte o sector d'activitats, agafant o deixant anar calor a bescanviadors situats als edificis.

Finalment, el disseny d'espais permet l'escalabilitat del sistema, amb l'adopció de tecnologies emergents com pot ser en un futur la generació compartida.

Telecomunicacions

L'extensió de la xarxa de cable de fibra òptica és el principal objectiu pel que fa a les telecomunicacions. Es tracta de la infraestructura bàsica per garantir un bon servei de telecomunicacions, i el seu retard representaria un fre important al desenvolupament.

Si bé l'existència d'altres solucions tecnològiques, com ara l'ADSL, pot suplir en primera instància aquest dèficit, l'arribada de la banda ampla a tot el sector ha de ser una fita a mitjan termini si no es vol hipotecar el desenvolupament futur.

L'extensió territorial de la xarxa de cable ha seguit diversos models a Europa i als Estats Units. La principal diferència entre ells resideix en el grau de participació dels agents públics (Administració) i privats (operadores de telecomunicacions). Distingirem, per resumir, tres tipus de participació d'ambdós agents.

En un primer cas hi ha poca relació entre els dos agents. És l'operador privat qui fa el càlcul de cables necessaris, i en funció d'això construeix la rasa on allotjar-los.

En el segon cas l'Administració preveu la possible ocupació per part dels operadors i construeix les rases per on passaran els cables propietat de cadascun dels operadors que decideixi estendre xarxa. L'operador s'estalvia l'obra civil i a canvi paga una quantitat per fer servir les canalitzacions públiques.

El darrer cas és el que implica un més gran paper públic: l'Administració no només fa la rasa, sinó que s'encarrega també d'estendre la fibra òptica i en manté la propietat. En aquest cas l'operador compra capacitats al gestor públic, que dissenya la xarxa i la gestiona.

Aquest tercer sistema d'integració fa anys que funciona amb èxit a algunes ciutats capdavanteres en tecnologies de la informació, com ara Estocolm, i representa el màxim nivell d'eficiència en la utilització de la fibra òptica. La raó és que la demanda queda centralitzada en un sol agent, que maximitza l'ocupació de les rases en primer lloc i dels cables en segon lloc. A més, permet l'aparició d'operadors locals, que poden associar al seu servei natural (la connectivitat, comprant ample de banda al major i oferint-la al client final) la prestació d'altres serveis que poden estar més lligats a continguts.

En el moment de redacció d'aquest llibre es treballa en la possibilitat de seguir aquest tercer sistema de relació entre els agents, o en tot

cas un model que compatibilitzi propietat pública i privada, sempre que la planificació correspongui a l'Administració.

De totes maneres, la màxima que ha de regir l'elecció de qualsevol dels tres models exposats ha de ser que la infraestructura no resulti una limitació en la prestació dels serveis (màxima extensiva a la resta de sistemes).

Un altre aspecte del sistema de telecomunicacions és l'aprofitament dels espais tècnics de terrat per col·locar-hi antenes de telefonia mòbil. Com que aquests espais han de quedar definits al PERI de cada actuació, es controlarà ja en aquest nivell que es compleixi la normativa corresponent.

Mobilitat

Es pretén un tractament integral de la mobilitat a tot el districte. Per això s'inclouen dins d'aquest apartat el transport públic i privat, els aparcaments i la xarxa de carrils bici. El Pla defineix una xarxa de carrers primaris per al trànsit preferent de vehicles i una de secundaris, amb morfologies variables i on es donarà preferència al transport lleuger (bicicletes i vianants).

El carrer de Pere IV està cridat a convertir-se en un eix cívic del Poblenou. El seu traçat trenca la monotonia de les illes Cerdà i és un tret diferencial que es vol potenciar, i per això el grau de circulació actual s'haurà de reduir.

La normativa de recent aprovació a Barcelona que regula els aparcaments de bicicletes als nous edificis té l'origen en una reflexió sobre la mobilitat al districte 22@bcn.

S'estudia la possibilitat que les places de pàrquing públic (incloent-hi el carrer) tinguin un sol gestor, per tal de facilitar l'adopció de polítiques de mobilitat de manera més eficient.

Aigua

En aquest cas són poques les modificacions respecte als sistemes convencionals. Es complementarà la xarxa existent tant d'aigua potable com residual i es reformarà la xarxa de clavegueres. Es preveu un aprofitament de les aigües freàtiques per al rec de carrers i àrees verdes.

Residus

Pel que fa a la recollida de residus, s'estendrà el model implantat amb gran èxit a la veïna Vila Olímpica: la recollida pneumàtica. S'hi introduirà, però, una millora: l'existència de quatre bústies diferents, dues als edificis d'habitatge, per a material orgànic i rebuig, i dues als edificis d'activitat, per a paper i rebuig. Així s'adaptarà la infraestructura als criteris ambientals més selectius als quals es tendeix arreu.

El 22@ dins la regió metropolitana de Barcelona

Centralitat i complementarietat

Per fer-nos una idea de la influència que el 22@ pot tenir en la configuració futura de la regió metropolitana de Barcelona i fins i tot de Catalunya, cal començar parlant del projecte de la ciutat del coneixement, impulsat directament per l'alcalde Joan Clos al final de la dècada passada.

Sota l'enunciat de ciutat del coneixement, i en la mateixa línia que es vol assajar en el Fòrum Universal de les Cultures el 2004, es persegueix una implicació efectiva dels ciutadans en els debats científics, socials i culturals. La idea subjacent és que la futura societat del coneixement funcionarà de manera molt diferent de la que coneixem avui, i Barcelona vol ser capdavantera en el canvi. El repte no és petit, i aquells que consideren que el projecte de Fòrum Universal de les Cultures és foc d'encenalls, podrien estar temptats d'estendre la mateixa opinió al projecte de ciutat del coneixement.

22@, Fòrum 2004 i estació de la Sagrera, una gran zona en transformació a llevant de Barcelona.

Font: 22@bcn, SA.

Si bé és cert que la inconcreció d'ambdós pot portar a pensar tot això, considero que la idea de ciutat del coneixement és més sòlida del que podria semblar. Com deia el filòsof J. A. Marina en el pregó de la

Mercè 2001, una ciutat, com una persona, o una parella, o una organització, pot ser intel·ligent o no. Si la intel·ligència és la capacitat d'enfrontar-se a noves situacions amb èxit, Barcelona demostrarà ser una ciutat intel·ligent si aconsegueix tirar endavant la ciutat del coneixement.

El 22@ ha de ser la primera concreció de la ciutat del coneixement, ha recalcat Vladimir de Semir com a regidor de Ciutat del Coneixement de l'Ajuntament de Barcelona. La meua interpretació no es restringeix al fet que el nou districte d'activitats s'ompli d'empreses usuàries intensives d'informació, ni tan sols d'empreses que dediquen bona part dels seus guanys a recerca i desenvolupament (R+D); considero que el 22@ pot ser un bon punt de partida quan tingui desenvolupades infraestructures (no físiques, sinó rutines socials o socioeconòmiques formals i informals) que li permetin ser especialista en extreure coneixement tant dels processos productius com dels economicosocials, per tal de millorar-los. I això vol dir que hi ha d'haver moltes coses: treballadors especialitzats i treballadors sistèmics (o *brain-workers*, que controlen la intel·ligència dels sistemes productius i que practiquen un raonament transversal, indispensables per promoure la diferenciació local i productiva i per anticipar-se i resoldre problemes); connexions internacionals; capital risc a l'abast; facilitats per a la creació d'empreses (aquí Barcelona Activa té un paper importantíssim, la seva confirmació seria l'aparició d'incubadores d'empreses de titularitat privada); un empresariat emprenedor; una oferta formativa allunyada de les rigideses formals (és a dir, a més d'una universitat forta, formació continuada, formació a mida...); etcètera. Moltes d'aquestes condicions no es poden forçar, han de sorgir. En tot cas se'n pot estimular l'aparició, però les dinàmiques a què ens referim es consoliden més en l'àmbit informal que no pas en el formal.

El 22@ no només respon a aquest aspecte, com veurem ara, però si aquest es consolidés, podria ser la punta de llança de la societat del coneixement a Catalunya.

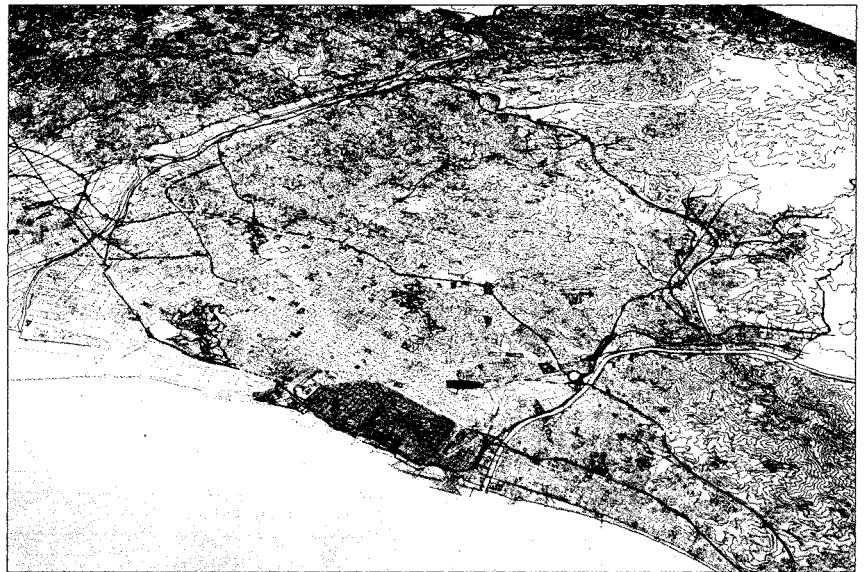
Imaginem un cas concret. En una ciutat de fora de la regió metropolitana hi ha un equip de professionals amb una idea innovadora en el seu camp de treball. Doncs bé, 22@ haurà reeixit quan aquesta gent trobi avantatges a passar pel districte per poder confrontar, explicar i tirar endavant la seva idea si es comprova que realment és viable (rendible, possible, amb prou mercat, etc.). Tal vegada decideixin fer una empresa basada en la idea que han tingut, i en aquest cas potser decideixin que

els principis els pot tenir al Poblenou perquè resulta un ambient més favorable per a l'inici d'una activitat. És a dir, que el Poblenou fa de barri incubadora. Després d'aquest primer període es traslladen a la seva població i mantenen contactes amb les persones i empreses amb les quals han tractat des d'aquí, enriquint així el procés.

Aquest tipus de processos no es poden donar a gaire llocs del món, encara que teòricament les tecnologies de la informació ho permetrien. La raó és la necessitat de contacte i de relació informal que demanen molts dels passos que hem explicat esquemàticament, i la massa crítica necessària perquè es donin. Penso que a Catalunya només es pot donar un ambient així en un lloc, i que aquest lloc pot ser el Poblenou.

Tampoc es pot pensar en un Poblenou aïllat de la resta de la ciutat ni de la regió metropolitana. Diu Joan Majó que avui no es tracta tant de veure quin tipus d'empresa es vol per a un territori, sinó quina part de la seva cadena de producció es vol. Les dues que més interessen són les dels extrems: la recerca i creació de producte i la personalització del producte per a cadascun dels mercats locals.

El 22@ dins la regió metropolitana de Barcelona.

Font: Ajuntament de Barcelona. Sector d'Urbanisme.

La primera no seria possible sense la concentració de coneixement especialitzat de l'altre cap de la Diagonal, amb les universitats, els cen-

tres de recerca i els parcs d'investigació capdavanters a escala mundial. Igualment importants són els centres tècnics i de formació especialitzats que trobem a les dues corones metropolitanes. S'ha de fomentar l'osmosi entre universitat i empresa, i entre universitat i societat, i tots els centres esmentats n'han de ser els protagonistes.

Quant a la segona (personalització de productes per als mercats locals), per realitzar-la caldrà en primer lloc que hi hagi empreses multinacionals, i d'altra banda gent preparada per desenvolupar la feina, sigui dins les mateixes multinacionals o en empreses independents. Aquí s'ha de pensar tant en la concentració de seus centrals que hi ha a la ciutat com en les àrees industrials del Vallès, el Baix Llobregat o el Maresme.

Vegem un altre aspecte del possible paper de la transformació del Poble Nou. Estudis de l'evolució de l'ocupació a la regió metropolitana de Barcelona mostren el progressiu desplaçament de la base industrial de la ciutat central a la perifèria. Aquest desplaçament respon a tendències generalitzades a grans ciutats europees i americanes des de fa dècades. El procés es veu complementat amb una progressiva terciarització dels centres de les metròpolis. En el cas de Barcelona la terciarització no compensa la pèrdua d'activitat industrial, en termes de població: l'auto-contenció (el nombre de persones que viuen i treballen a Barcelona) baixa 11 punts percentuals (del 83% al 72%) entre els anys 86 i 96.

Per això, quan des de municipis metropolitans s'acusa Barcelona de voler tornar a esquemes centralitzadors, Rafael González-Tormo respon que sí: davant el desequilibri en l'evolució dels llocs de treball a Barcelona i a la regió metropolitana, és evident que sí que hi ha voluntat recentralitzadora. La qüestió rau en els tipus d'activitats que tenen sentit a la ciutat central. Es tracta bé d'activitats que són pròpies de l'economia de les ciutats del segle XXI, bé d'activitats que, ateses unes determinades condicions d'entorn, poden arribar a ser-ho i beneficiar la resta de la regió metropolitana.

Un exemple d'aquestes darreres són les que acabem de veure, relacionades amb la innovació i el coneixement. Però quines activitats són, en general, les més pròpies de la ciutat central del segle XXI?

En primer lloc ho són totes aquelles que ja ho eren al segle XX i que han sabut adaptar-se a la realitat urbana (pel que fa a preus del sòl, compliment de normatives ambientals més estrictes, etcètera). Per tant, no parlem d'un trencament sinó d'una evolució.

Dins d'aquest primer grup d'activitats hi ha un dèficit molt concret que el Poblenou en el seu conjunt ha de contribuir a pal·liar. La relació superfície industrial - superfície terciària és al municipi de Barcelona d'aproximadament 2 a 1 (Oriol Bohigas, en un article a *El País* amb data 29 de març de 2000, dona les xifres següents: 11,6 milions de m² d'indústria i 5,2 d'activitats terciàries), allunyada dels valors mitjans de la majoria de ciutats (on es tendeix a una relació inversa). El dèficit d'oficines pot ser una de les causes del trasllat d'empreses a d'altres ciutats espanyoles. Poblenou pot absorbir almenys un 50% de la futura demanda d'aquest tipus de sostre, que segons un estudi de Rafael González Tormo se situa a escala municipal entre 240.000 i 300.000 m²/any. Es tracta d'un sostre d'oficines (on les noves activitats econòmiques també es desenvolupen) molt ben connectat (a tres parades de metro de Plaça de Catalunya, a cinc minuts de la futura estació de la Sagrera) i a uns preus molt competitius (l'esmentat estudi els situa a un nivell intermedi entre les zones més cares de la ciutat central i les millors zones dels municipis perifèrics).

En segon lloc, totes les activitats que per la seva naturalesa o per les exigències dels treballadors necessiten de l'entorn urbà (com per exemple les lligades als centres de decisió, empresarials o públics; les relacionades amb el sector financer; el disseny, la publicitat i moltes altres). La indústria de continguts al voltant d'Internet respon també a ambients urbans: creació i manteniment de pàgines web, tractament d'informació que té com a destí la xarxa, animació de comunitats, assessorament en comerç electrònic en les seves diferents variants: entre empreses, entre empreses i usuari final o entre usuaris (B2B, B2P o P2P).

En tercer lloc, les que trobin a la ciutat el seu hàbitat natural, per l'especialització. Al 22@ aquestes activitats podrien ser les dels sectors multimèdia i del disseny industrial, però també ho podrien ser el disseny gràfic i les editorials i impremtes.

Finalment, no poden faltar les empreses del sector de les tecnologies de la informació i les comunicacions. Aquest sector representa un element de riquesa a les ciutats, no només perquè es tracta d'empreses de molt valor afegit i gran potencial de creixement, sinó també pel valor de les interaccions que afavoreixen amb la resta de sectors.

Òbviament, no hem volgut fer un repàs detallat de tot el que hi pot haver en la ciutat que s'espera per demà, tan sols hem volgut esbossar en unes poques pinzellades una idea del que podria esdevenir.

Veiem, doncs, que té sentit parlar de complementarietat i centralitat en les relacions entre el 22@ i àmbits territorials més amplis.

Complementarietat perquè el fet que existeixi un pol al Poblenou no ha de ser impediment perquè la renovació del sistema productiu es doni també a diferents llocs de dins i de fora de la regió metropolitana de Barcelona. S'estan engegant projectes a diversos municipis i comarques (Viladecans, Cornellà, l'Hospitalet, Sabadell, Terrassa o Mataró, però també el Pla de l'Estany, entre d'altres indrets) per als quals el 22@ no representa una amenaça sinó una oportunitat. Enllacem així amb la idea de Trullén pel que fa a la regió metropolitana com a metròpolis polinucleada, és a dir, raïm de ciutats sector on es potencien, per un costat, les economies de localització per a cadascun dels sectors (concentració d'empreses que segueixen dinàmiques de *cluster*) i, per l'altre, les economies d'urbanització del conjunt metropolità (que afecten totes les activitats econòmiques, i no només les específiques de cada sector). D'acord amb aquest plantejament, el municipi de Barcelona pot aportar l'especialització en un terciari avançat i molt lligat al secundari (R+D, serveis a les empreses i disseny).

Centralitat perquè el @22 ha de concentrar aquelles activitats més lligades a les grans ciutats globals les quals, com exposen Manuel Castells i Jordi Borja a *Local y Global*, són els nodes de les xarxes econòmiques i polítiques on es prenen les decisions. Per formar-ne part calen unes condicions d'entorn ben exigents: infraestructures de comunicacions, inclosos el reclamat aeroport intercontinental i un territori regió ben comunicat; mà d'obra especialitzada; seus centrals de grans empreses; un sector financer potent; i elements de qualitat de vida, com ara activitat cultural i cohesió social, entre molts d'altres.

Convé, però, no oblidar que moltes de les ciutats que juguen en les primeres divisions mundials no tenen una relació amb el seu entorn geogràfic, formen autèntiques illes únicament relacionades amb la resta de nodes mundials mitjançant les tecnologies de la informació i els contactes personals. No ha de ser el cas de Barcelona. L'especialització de la ciutat ha d'enfocar-se més en la direcció del que el professor Castells denomina *centres regionals*, lligats a la lògica global però alhora vertebrats amb un entorn territorial relativament extens.

Centralitat i complementarietat no són, doncs, antitètiques, per la dedicació del Poblenou a activitats pròpies i pel seu paper com a motor

i articulador dels diferents esforços. Dit d'una altra manera, el districte d'activitats 22@bcn ha de poder operar com a centre de fluxos regionals i com a node de connexió entre fluxos regionals i mundials.

Un espai amb aquest doble vessant ha de reunir característiques molt exigents, com ho expressa Oriol Nel·lo: «en un món dominat pels fluxos, la importància dels llocs, lluny de disminuir, augmenta».

El Poblenou ha de caracteritzar-se per la coexistència d'activitats de sectors molt diversos en un medi complex, amb la presència d'habitatges i un teixit social ric, evitant així que Oriol Bohigas qualifica de «desastre del gueto unifuncional» tan comú en l'expansió territorial més recent, per passar a funcionar com el «motor d'una nova realitat urbana d'alta potència social».

Epíleg

Els primers passos d'un gran projecte

La seqüència del projecte 22@ comença necessàriament per l'adequació urbanística. Però convé remarcar, com s'ha insistit en altres punts, que la part urbanística és tan sols la primera cronològicament, ni la més important ni l'única.

Una vegada aprovat el Pla 22@ definitivament es va procedir a la creació de la societat municipal 22@bcn, SA, a la qual s'assignaren competències en matèria de planejament i gestió urbanística, infraestructures, gestió patrimonial, col·laboració amb l'autoritat urbanística i promoció. El disseny dels plans especials públics va ser una de les primeres tasques que es van abordar.

Les intervencions públiques de gran escala desperten tradicionalment recels i pors entre els veïns de les zones intervingudes, i el Poblenou no ha estat una excepció. Els motius per mostrar el desacord han estat variats, s'entremesclen i tenen un grau de suport social molt divers: petits i grans propietaris que veuen que no podran treure el benefici esperat dels seus metres quadrats, habitants afectats que no veuen clar què els passarà davant una ràpida transformació del seu entorn més immediat i veïns i entitats veïnals que mostren preocupació per algunes possibles repercussions del Pla.

La protesta al barri es dispara arran de la presentació del Pla Lluç - Pujades Llevant, i especialment de la del Pla de l'eix Llacuna. En relació amb aquest últim, després d'un desacord important davant les primeres previsions, Ajuntament i moviment veïnal obren un procés negociador qualificat de positiu per ambdues parts. El resultat de la negociació és una modificació substancial del Pla, que afecta les alçades màximes (es redueixen significativament, de 72 a 48 m), el nombre de torres (que passa de 9 a 6), i les previsions quant a habitatges, les activitats i diversos aspectes normatius.

La redacció final del Pla de l'eix Llacuna representa un punt d'inflexió en les relacions entre el consistori i els habitants de la zona. Segons Salvador Clarós, de l'AV del Poblenou, la negociació i posterior acord amb l'Ajuntament permet si més no incorporar nous criteris i tenir més en compte la realitat preexistent. En aquest sentit, el resultat més important és el que es refereix a la regulació de la participació en la redacció dels futurs plans. L'acord preveu la constitució d'una comissió d'afectats pels diferents plans «composta per representants veïnals i de l'Ajuntament per garantir el tracte just dels residents que quedin afec-

tats». Així mateix, l'Ajuntament es compromet a garantir la participació en el debat previ a l'aprovació dels futurs instruments de planejament. Per últim, es crea una comissió de seguiment del Pla d'equipaments del Poblenou.

A l'associació de veïns es pren nota tant de la necessitat de seguir de prop la materialització del projecte 22@ com dels resultats d'aquella negociació. L'opinió majoritària del moviment veïnal queda reflectida a l'editorial de la revista de l'Associació, *El Poblenou*, de juny de 2002, on es pot llegir: «l'esperit del 22@, expressat en els seus documents, és sense dubte positiu per al barri, però ara que estem a la fase de desenvolupament dels plans especials no podem donar un xec en blanc [...]. Ara bé, no ens equivoquem, l'enemic del barri no és el 22@ sinó l'especulació».

El Pla de l'eix Llacuna es va aprovar definitivament a l'octubre del 2002, una vegada introduïdes les modificacions pactades. El procés de negociació però, no evità l'aparició al barri d'alguns moviments disconformes, formant-se l'Associació d'Afectats pel 22@ i la Coordinadora Contra el 22@. Els esperats efectes revitalitzadors del projecte 22@, també socials i econòmics, potser atemperin en el futur algun d'aquests plantejaments més crítics.

Amb data 31 de març de 2003 s'han aprovat en diferents fases 5 dels 6 plans d'iniciativa pública delimitats pel projecte 22@. En total han estat aprovats 22 plans especials, dels quals 16 corresponen a la iniciativa privada. Hi ha en transformació un 34% de tot el sòl del sector,

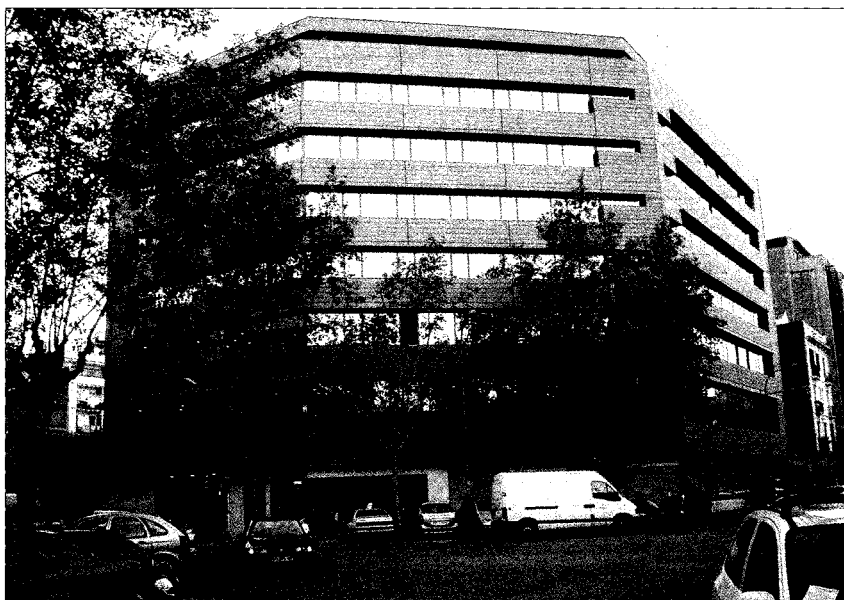
Façana de Galetes i Xocolates Solsona. L'interior ha estat refet per acollir una empresa de telecomunicacions.

Font: 22@bcn, SA.

*Oficines en un edifici industrial
en alçada rehabilitat.*

Font: 22@bcn, SA.

que permetrà posar en el mercat en els propers anys 930.849 m² de nou sostre per a activitats productives, aproximadament 1.800 nous habitatges de protecció i 74.845 m² de sòl per a espais lliures i equipaments.²

Cal insistir en el doble caràcter del Pla, urbanístic i econòmic. L'urbanístic té dues missions: la renovació d'una àrea delimitada de la ciutat i la seva adequació (urbana i normativa) per acollir nova activitat productiva. La redacció d'aquest llibre es fa en plena ebullició dels aspectes urbanístics: redacció i execució de plans públics i privats, pla d'infraestructures, etcètera. A mesura que es vagin executant els plans, l'aspecte urbanístic anirà perdent rellevància en favor dels aspectes econòmics i de promoció.

Per això l'Administració considera que amb l'aprovació definitiva dels sis plans públics, les primeres realitzacions i, per tant, l'aparició d'una bona quantitat de m² de nou espai productiu, s'ha acabat l'etapa inicial, després de la qual n'hauria de seguir una altra que anés cedint protagonisme a la promoció del sector i que atragués noves empreses.

² Dades de l'Informe sobre l'evolució del Pla 22@, elaborat per 22@bcn, SA el maig de 2003.

Per afrontar aquesta evolució es va produir, el novembre de 2002, un canvi significatiu en la societat 22@bcn. Si fins llavors la seva presidència havia estat directament assumida per l'alcalde de la ciutat, Joan Clos, en endavant la societat tindria un president propi. El primer a ocupar el càrrec seria Joan Majó, exministre d'Indústria i assessor de la Comissió Europea en noves tecnologies i societat del coneixement.

En aquesta nova etapa la Comissió Assessora contemplada pel Pla 22@, formada per destacades personalitats dels sectors públic i privat relacionades amb les noves tecnologies, ha de tenir un paper cada cop més rellevant, d'acord amb les seves quatre comeses fonamentals:

1. Complimentar els plans especials que desenvolupin activitats @, en relació amb els aspectes que aquestes activitats plantegen.
2. Proposar l'actualització de la relació d'activitats @.
3. Interpretar, en els casos de dubte o imprecisió, si una activitat respon al concepte d'activitat @.
4. Informar i assessorar els òrgans de govern municipals sobre qüestions que estiguin vinculades al desenvolupament dels processos productius de la nova economia.

Més enllà de la seva missió oficial, la Comissió ha de poder proporcionar informació de primera mà sobre els sectors implicats, i especialment sobre les necessitats i els reptes que les noves activitats plantegen al conjunt de la ciutat. Conseqüentment, com ha assenyalat un dels seus membres, Miquel Barceló, la nova etapa del 22@ ha de comportar un canvi respecte al focus d'atenció de la Comissió, que progressivament ha de passar dels aspectes urbanístics a d'altres més lligats a continguts i al teixit empresarial propi del districte. De fet, els primers han d'anar perdent pes de manera natural, a mesura que es vagin executant plans i projectes. El moment de la Comissió encara no ha arribat plenament. L'organisme demostrarà tot el seu potencial, segons Ramon García-Bragado, quan l'agent sigui l'empresa final.

Tanmateix, les xifres d'instal·lació de noves empreses al districte en els primers dos anys escassos de funcionament del Pla 22@ ja són destacables. En empreses de més de 1000 m² l'activitat en l'àmbit del Pla s'ha incrementat en més de 171.518 m², dels quals el 87% correspon a activitats @. Això representa el 25% de les decisions de noves localitzacions productives al conjunt de la ciutat. A més, les activitats intensives en coneixement experimenten en l'àmbit del Pla un ritme de

creixement en el 2002 més de cinc vegades superior al del conjunt de la ciutat, tant en nombre de llicències com en superfície. Aquestes activitats representen ja, a tota la ciutat, més del 38% del total d'activitats, i s'erigeixen de cara al futur com el principal motor de creixement econòmic.

Entre les empreses que s'han instal·lat al districte o que tenen projectes ja adjudicats destaquen Retevisión i T-Systems (TIC), GEC Capital i Ecotècnia (energia i altres), Hotel Pere IV, Liberty i AXA (assegurances), Antonio Miró i Sedatex (tèxtil), Fotoprix (oficines més laboratori d'imatge) i BTV (audiovisual). A aquestes empreses cal afegir-hi empreses mitjanes dedicades exclusivament al disseny i la creació de continguts (com per exemple GECSA o Infonomia) i un reguitzell de microempreses que comencen a poc a poc a aplanar les costures del que pot ser un potent sector productiu.

Si sumem a més la incorporació fins a la data de dues instal·lacions universitàries (la Universitat Oberta de Catalunya a Can Jaumeandreu i la Universitat Pompeu Fabra a l'ambiciós projecte d'espai de la comunicació audiovisual a l'illa de Ca l'Aranyó) veiem que les expectatives són realment engrescadores.

Tanmateix, aquests bons resultats no ens poden fer caure en la temptació del «ràpid ràpid!». Sembla que la velocitat ha de ser una de les característiques de tot el que es dissenya en el nostre temps. Fins i tot en un projecte de l'envergadura del 22@ hi ha qui voldria que ja estigués acabat. Personalment crec que el ritme imposat per la conjuntura econòmica o per la lentitud immanent als procediments urbanístics no perjudica el desenvolupament futur del districte. És a foc lent que s'aconsegueix lligar els diferents ingredients per donar un plat saborós.

La impressió que fa a mitjan 2003 una passejada per les zones afectades per la modificació és contradictòria. Així, a l'àrea situada del costat del mar de la Diagonal, la impressió general és bona. És cert que hi ha molta feina per fer, però l'impacte de les primeres actuacions ha estat important. A les empreses grans les han seguides d'altres de més petites situades en edificis nous o remodelats. Les zones transformades conviuen amb illes senceres abandonades, d'altres on l'activitat industrial o de petit taller és encara evident i d'altres on predomina el gran transport, però també hi ha edificis amb prou personalitat perquè una renovació (com ja s'ha fet en no pocs casos) els prepari per rebre nous inquilins.

Una sèrie de raons, com són la proximitat al nucli central del Poblenou i la Vila Olímpica, la renovació del teixit productiu, que en molts casos ja evolucionava adaptant-se a morfologies més compactes, la instal·lació de petites empreses o despatxos professionals, un important parc d'habitatges i la recent obertura de nous establiments de restauració fan que la zona mantingui una estructura força sencera, on les illes abandonades no marquen decisivament el conjunt.

A l'àrea situada per sobre de la Diagonal, és a dir del costat de la muntanya, els contrastos són molt més acusats. Sembla clar que aquí la feina haurà de ser més intensa. Entremig de centres productius relativament grans i en ple funcionament trobem zones abandonades, terres de ningú que en alguns casos s'han convertit en sostre d'indigents o improvisat campament de nòmades. La menor presència d'habitatge completa el panorama i fa que es produeixi una certa sensació d'inseguretat. Caldrà veure quin és l'efecte dels plans especials en l'impuls de l'àrea.

Al mig hi ha el nucli històric del Poblenou. La rehabilitació d'antics edificis i la construcció d'altres de nova planta l'està revitalitzant. És clar que en el procés de reordenació encara hi ha moltes coses per millorar: transformadors que s'inunden quan plou, carrers bruts i amb déficits d'urbanització, conservació del patrimoni industrial, concreció

La rambla del Poblenou, autèntic eix ciutadà del barri.

Font: 22@bcn, SA.

de les previsions d'habitatge protegit, etc. Pel que fa al dèficit d'equipaments, s'ha començat a donar-hi solució amb la redacció de l'acord entre Ajuntament i veïns. Ara cal que se segueixin els ritmes pactats, cosa que dependrà de les diferents administracions involucrades. La restauració de Can Saladrigas, encara que fora de l'àmbit 22@, apunta en aquesta direcció. Si a més s'hi afegeix una campanya de millora de l'espai públic, serà molt més fàcil que els habitants facin també seu el projecte, o almenys el vegin amb més bons ulls.

En el moment de revisar el present llibre es parla d'un possible aterratge de dependències del Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA) a la zona, encara que no se n'hagi concretat la ubicació. L'antiga fàbrica Oliva Artés, conservada a instàncies del moviment veïnal, és un dels possibles espais candidats per ser el nou contenidor. És obvi que actuacions d'aquest tipus són molt importants per començar a configurar una zona no només econòmicament dinàmica, sinó també culturalment inquieta.

***Tendències
i desafiaments
d'un projecte obert***

Hem vist que la modificació del PGM que dona lloc al 22@ és prou oberta per fer possible l'aparició d'un model propi. M'agradaria donar la visió del que crec que podria arribar a ser el model que emergís en aquest barri carregat d'història i de futur.

Convindria, en primer lloc, protegir el projecte de qüestions electorals o localistes, com ara l'estèril debat Madrid-Barcelona, que amb una exasperant puntualitat es planta en el centre del debat mediàtic (català més que no pas madrileny) en una barreja de distracció de fira i teràpia de grup.

El que es planteja al barri del Poblenou ultrapassa les xifres estadístiques. És clar que és cert que es necessiten empreses: primer que en vinguin d'importantes, després que se'n creïn de noves, després que es renovin les preexistents, etc., però no per comparar les xifres de cada exercici amb les de Madrid, Milà o Munic i extreure'n conclusions definitives, sinó més aviat perquè es comencin a generar les dinàmiques que es busquen.

El gir que suposarà la societat del coneixement a mitjan termini tindrà un abast més gran del que ens imaginem, i la ciutat també s'haurà de transformar. A la modificació es donen els primers passos importants. Pel que fa a les noves activitats, no té sentit la separació a què ens havia acostumat la societat industrial: es pot treballar i viure al mateix lloc.

Però els canvis no s'aturen aquí. Caldrà crear les condicions idònies per a comunitats o barris actius les 24 hores del dia que combinin atractiu local i connexions globals. Els espais públics també s'hauran de repensar, i caldran polítiques actives que evitin l'aparició del que Manuel Castells anomena *ciutats duals*, «sistemes urbans polaritzats espacialment i socialment entre grups i funcions d'alt valor afegit d'una banda i grups socials devaluats i espais degradats de l'altra».

En conseqüència, i atès que l'objectiu no s'haurà assolit quan tot el sòl estigui ocupat, considero més important prendre's temps (és clar, tot dintre d'uns intervals) i aconseguir un desenvolupament sòlid, real, que no pas forçar un ritme irreal que quan vinguin mal dades no s'aguantarà.

D'entre les ciutats i els països que vaig conèixer arran de l'estudi *Ciutat digital*, voldria que el 22@ d'aquí a deu o quinze anys tingués el transvasament de coneixement formal (relació universitat-empresa) de Cambridge, el dinamisme, l'esperit emprenedor i la força de les relacions informals del Silicon Alley novaiorquès, les bicicletes d'Holanda i l'esperit innovador i pioner de Finlàndia. Quina barreja podria sortir si a totes aquestes característiques li afegim el caràcter associatiu, treballador i progressista del Poblenou?

La innovació que es faci en aquesta banda de la ciutat crec que hauria de complir dues condicions: basar-se en el coneixement i ser molt aplicada.

Les grans concentracions de creació i acumulació de coneixement, les dedicades a la investigació més bàsica, és molt difícil que es traslladin al nou districte, però no així la recerca destinada a aplicar els avenços que aquesta afavoreix. Per això es tracta de potenciar l'osmosi entre universitat-empresa i universitat-societat mitjançant la instal·lació de departaments, càtedres o centres d'investigació concrets.

La innovació ha d'estar basada en el coneixement perquè ha de ser capaç de qüestionar-s'ho gairebé tot: des de com aplicar intensivament el coneixement als processos productius fins a com extreure coneixement de les informacions aïllades que les organitzacions reben i generen.

Després de parlar tant d'innovació, val a dir que s'ha suposat sempre que ens referíem a innovació productiva. Però per aconseguir la ciutat del coneixement ens caldrà també molta innovació social: trobar noves formes de gestionar el que és públic, de decidir sobre el que es vol i el que no es vol, noves formes de conèixer el territori, de relacionar-se, etcètera.

La innovació social pot estar molt lligada al sector empresarial: la societat crea noves necessitats que són cobertes per noves empreses, i en aquest sentit els equipaments 7@ també poden tenir una influència molt positiva. Per això considero que són necessaris plantejaments agosarats per a aquests espais i la implicació de la població en el projecte.

L'eufòria d'Internet ens va portar molts miratges, un dels quals feia pensar que l'economia de la presència (l'avantatge competitiu de trobar-se físicament en un lloc) no era ja rellevant en les relacions econòmiques, s'havia superat. Avui pensem el contrari: en les circumstàncies actuals (parlant bàsicament de tecnologia i globalització) el territori no només compta, sinó que es converteix en un element clau per poder desenvolupar economies riques i innovadores.

Una altra manera d'explicar l'objectiu del 22@ seria fer del Poblenou el lloc on s'ha de ser si es vol innovar, socialment i productivament. Predir l'abast del territori per al qual Barcelona és el «lloc més proper on ser» seria una temeritat, i més en un moment en què l'arribada de l'alta velocitat a Barcelona, amb el posterior enllaç a França, modificarà substancialment els equilibris territorials actuals.

El coneixement i la sostenibilitat tenen moltes coses en comú. Perquè una comunitat sigui sostenible ha de conèixer la relació que manté amb el territori que ocupa i l'impacte que la seva activitat provoca. Es tracta d'un coneixement que considera el territori com un sistema on la interacció entre el medi i l'activitat de l'home ha de poder-se mantenir indefinidament.

Aquest plantejament altera la visió actual del territori i necessita noves maneres d'expressar informacions que fins ara havien estat estàtiques. Les noves formes de gestionar empreses públiques i privades han de considerar la sostenibilitat sota aquest punt de vista, i això obre un nou camp d'actuació que no es pot ignorar.

On es troben les TIC en aquest discurs? Les TIC són la base física que el fa possible: infraestructures, desenvolupament de *hardware* i *software*, desenvolupaments multimèdia, xarxes i aplicacions... l'aplicació del coneixement a les TIC comportaria (en el límit) la desaparició del model únic i uniforme d'«acceptar» o «cancel·lar» i l'adaptació a les pautes socials i empresarials de cada lloc. Com diu W. Mitchell a *Etopía*, el *software* es pot arribar a constituir en el *genius loci* dels romans, l'esperit característic de cada lloc convertit en codi de programació.

Aquesta llarga i potser un xic caòtica exposició d'idees sorgeix sobre la base del que pot arribar a ser el 22@. Convertir l'antic «Manchester català», paradigma de la societat industrial, en una punta de llança de la nova societat del coneixement és un repte temptador i que necessita de la visió i les aportacions de tots.

Documents i bibliografia

Documents

Documents previs a la modificació del PGM

Gabinet d'Estudis Urbanístics (Ajuntament de Barcelona): Poblenou, reconeixement urbanístic i propostes, Barcelona, Gabinet d'Estudis Urbanístics, 1995.

Criteris, objectius i solucions generals de planejament de la renovació de les àrees industrials del Poblenou (Doc. 126), decret d'Alcaldia, 25 de març de 1999.

Modificació del planejament i actuacions inicials

Modificació del Pla general metropolità per a la renovació de les àrees industrials del Poblenou – Pla 22@, aprovat pel Plenari del Consell Municipal, 27 de juliol de 2000.

Pla especial d'infraestructures del Poblenou, aprovat pel Plenari del Consell Municipal, 27 d'octubre de 2000.

Creació de la Societat Privada Municipal 22@bcn, SA, aprovat pel Plenari del Consell Municipal, 10 de novembre de 2000.

Creació de la Comissió Assessora, decret d'Alcaldia, 16 de març de 2001.

Planejament urbanístic aprovat (fins a l'abril de 2003)

Pla especial de reforma interior del sector Campus Audiovisual, Plenari del Consell Municipal, 20 de juliol de 2001.

Pla especial per a la reutilització de l'edifici industrial consolidat situat al carrer Zamora, 54, Plenari del Consell Municipal, 20 de juliol de 2001.

Pla especial per a la reutilització de l'edifici industrial consolidat situat al carrer Pallars, 108, Plenari del Consell Municipal, 28 de setembre de 2001.

Pla especial de la parcel·la situada al carrer Dr. Trueta, 129-133 i Badajoz, 25, Plenari del Consell Municipal, 28 de setembre de 2001.

Pla especial per a la reutilització de l'edifici industrial consolidat situat al carrer Àvila 112-114, Plenari del Consell Municipal, 28 de setembre de 2001.

Pla especial de reforma interior (PERI) de l'illa delimitada pels carrers Sancho Àvila, Badajoz, Ciutat de Granada, Almogàvers, Plenari del Consell Municipal, 28 de setembre de 2001.

Pla especial per a la reutilització de l'edifici industrial consolidat situat al carrer Àvila 61-65, Plenari del Consell Municipal, 28 de setembre de 2001.

Pla especial per a la reutilització de l'edifici industrial consolidat situat al carrer Vençuela, 74-76, Plenari del Consell Municipal, 29 d'octubre de 2001.

Pla especial per a la reutilització de l'edifici industrial consolidat situat al carrer Pere IV 69-73 i Pallars, 128-130, Plenari del Consell Municipal, 23 de novembre de 2001.

Pla especial de reforma interior (PERI) de l'illa delimitada pels carrers Cristóbal de Moura, Veneçuela, Agricultura i Josep Pla, Plenari del Consell Municipal, 21 de desembre de 2001.

Pla especial de reforma interior (PERI) de l'illa delimitada pels carrers Pere IV, Roc Boronat, Pallars i Ciutat de Granada, Plenari del Consell Municipal, 15 de febrer de 2002.

Pla especial de l'equipament de l'illa delimitada pels carrers Sancho de Àvila, Ciutat de Granada, Almogàvers i Badajoz, Plenari del Consell Municipal, 26 de juliol de 2002.

Pla especial de redistribució dels sòls de cessió per habitatge de protecció i equipament @ de 3 PERIS dins l'àmbit de la MPGM 22@, Plenari del Consell Municipal, 27 de setembre de 2002.

Pla especial de reforma interior del sector Eix Llacuna, Plenari del Consell Municipal, 25 d'octubre de 2002.

Pla de millora urbana de l'illa delimitada pels carrers Àlaba, Dr. Trueta, Àvila i Av. Icària, Plenari del Consell Municipal, 25 d'octubre de 2002.

Modificació del PGM a l'illa delimitada per la Rambla Poblenou, Sant Joan de Malta, Perú i Bolívia, Plenari del Consell Municipal, 4 de novembre de 2002.

Pla especial de reforma interior del sector Llull, Pujades, Llevant (modificació puntual), Plenari del Consell Municipal, 20 de desembre de 2002.

Pla especial de la parcel·la situada al carrer Àvila 126-138, Plenari del Consell Municipal, 20 de desembre de 2002.

Pla especial d'ordenació i concreció d'usos de l'equipament 7@ a l'illa compresa entre Rambla Poblenou, Sant Joan de Malta, Perú i Bolívia, Plenari del Consell Municipal, 20 de desembre de 2002.

Pla de millora urbana per a la reforma interior del sector Perú-Pere IV, Plenari del Consell Municipal, 14 de febrer de 2003.

Pla especial de reforma interior del sector Parc Central, Plenari del Consell Municipal, 21 de març de 2003.

Pla de millora urbana del passatge Mas de Roda núm. 5-13 i 6-14, Plenari del Consell Municipal, 21 de març de 2003.

Pla especial urbanístic de l'edifici industrial consolidat del carrer Joan d'Àustria 109, Plenari del Consell Municipal, 11 d'abril de 2003.

Els documents d'aquesta relació es poden trobar a l'arxiu del Sector d'Urbanisme de l'Ajuntament de Barcelona.

Bibliografia

BORJA, Jordi; CASTELLS, Manuel: *Local y global, la gestión de las ciudades en la era de la información*, Madrid, Taurus, 1998, 418 pàg.

Ciutat del coneixement, Barcelona, Ajuntament de Barcelona (Els monogràfics de Barcelona Metròpolis Mediterrània, 1), 2001, 95 pàg.

El Poblenou: més de 150 anys d'història, Barcelona, Arxiu Històric del Poblenou, 2001.

Estimat Poblenou. El passat d'un barri de futur, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1991.

GRAU, Ramon i LÓPEZ, Marina: *Vells suburbis fora ciutat. Sant Martí, un Manchester local*, Serra d'Or, 169 (1973), pàg. 19-26.

HALL, Peter: *Ciudades del mañana. Historia del urbanismo en el siglo xx*, Barcelona, Ediciones del Serbal (La estrella polar), 1996, 494 pàg.

La metròpoli de Barcelona cap a l'economia del coneixement: diagnosi econòmica i territorial de Barcelona 2001, Barcelona, Gabinet Tècnic de Programació de l'Ajuntament de Barcelona (Conèixer Barcelona), 2001, 110 pàg.

Modificació del PGM per a la renovació de les àrees industrials del Poblenou. Districte d'activitats 22@BCN, memòria, Barcelona, Sector d'Urbanisme de l'Ajuntament de Barcelona, 2000.

NADAL, Jordi; TAFUNELL, Xavier: *Sant Martí de Provençals, pulmó industrial de Barcelona, 1847-1992*, Barcelona, Columna, 1992, 337 pàg.

Nou viatge a Icària, Barcelona, Arxiu Històric del Poblenou, 1996.

PACTE INDUSTRIAL DE LA REGIÓ METROPOLITANA DE BARCELONA: *La ciutat digital*, Barcelona, Beta, 2001, 224 pàg.

SUBIRATS, Joan (coord.): *Redes, territorios y gobierno, nuevas respuestas locales a los retos de la globalización*, Barcelona, Diputació de Barcelona (Territorio y gobierno: visiones, 1), 2002, 415 pàg., [Seminari «El territorio en la sociedad de las redes. Dinámicas territoriales y organización territorial», Barcelona, 2 i 3 d'octubre de 2000 a la Universitat Internacional Menéndez Pelayo].

TEJERO, Elisabet i ENCINAS, Rafael, *El Poblenou, un barri a les portes del segle XXI*, Barcelona, 1997.

VAN DEN BERG, Leo; VAN WINDEN, Willem: *Information and Communication Technologies as Potential Catalyst for Sustainable Urban Development*, Rotterdam, Euricur (Euricur report), 2000, 171 pàg.

Pàgines web

Projecte 22@bcn
<http://www.bcn.es/22@bcn/>

Pacte industrial de la regió metropolitana de Barcelona
<http://www.pacteind.org/>

Institut Català de Tecnologia
<http://www.ictnet.es>

Organització Telecities
<http://www.telecities.org/>

Digital Europe
<http://www.digital-eu.org/>

Resumen

El barrio del Poblenou fue una de las concentraciones industriales más importantes del país, hasta tal punto que se le conocía como el Manchester catalán. La historia del barrio, que es en cierta manera la historia industrial de Cataluña, empieza con empresas textiles, pequeñas fundiciones y talleres; sigue con una segunda generación de textiles, ahora acompañadas de industrias alimentarias, talleres y almacenes; y acaba con las grandes industrias de los sesenta: maquinaria, químicas, papel, metal, etcétera. Paralelamente se va asentando población entre las zonas industriales, formando un extenso barrio que tiene como centro la Rambla del Poblenou, con un fuerte carácter asociativo y progresista.

La industria del Poblenou entra en crisis en los años setenta del siglo pasado. Las razones hay que buscarlas en la convergencia de una crisis económica mundial con el desarrollo previo a nivel local de zonas más adecuadas para la ubicación de las industrias modernas (principalmente la Zona Franca, dentro del término municipal de Barcelona, pero también en numerosos municipios de la primera y segunda corona metropolitanas). A partir de aquí el proceso de abandono fue imparable, acentuándose en los años ochenta y noventa. Con la proclamación de Barcelona como sede de los Juegos Olímpicos de 1992 la parte del barrio conocida como Icària se convirtió en el lugar de alojamiento de los atletas y posteriormente en un barrio residencial. Como único testimonio del pasado industrial de la zona, arrasado por las excavadoras, queda la chimenea de una de las fábricas emblemáticas, Can Folch.

A finales de siglo se va haciendo cada vez más evidente la necesidad de una actuación en el suelo industrial restante (116 hectáreas distribuidas en tres grandes áreas situadas alrededor del núcleo histórico del barrio). En este contexto se empieza a trabajar en un modelo de planificación que no vaya en detrimento del carácter productivo del suelo. La creación de un sector productivo emergente, relacionado con la investigación y las tecnologías de la comunicación y la información puede propiciar la aparición de entornos urbanos avanzados, tal como queda de manifiesto en el estudio de casos contenido en el estudio *Ciudad digital* elaborado desde el Institut Català de Tecnologia.

Así surge el distrito de actividades 22@bcn. Mediante una modificación del Plan General Metropolitano se crea la subzona de actividades 22@bcn. El nombre deriva de la denominación del suelo industrial urba-

no en la nomenclatura del Plan general metropolitano, 22a, a la que se quiere transformar en suelo productivo avanzado. Los ejes básicos de ordenamiento de la subzona son:

- Mezcla de usos como traducción normativa de la complejidad urbana. Se permite, en determinadas proporciones, la convivencia vivienda - industria, siguiendo un modelo ya instaurado en el barrio desde su inicio. De esta manera unas 5.000 viviendas vuelven a la legalidad después de que sucesivos planes urbanísticos las ignorasen durante cerca de medio siglo. Las viviendas de nueva construcción (un 10% del techo total de la actuación) serán de promoción pública.

- Dotaciones vinculadas al sistema productivo. La modificación del planeamiento incluye una nueva categoría de equipamientos, llamados 7@. Se trata de equipamientos vinculados al sector productivo y que cubren necesidades de formación, colaboración universidad-empresa, etcétera. Cabe señalar que los nuevos equipamientos no sustituyen los equipamientos tradicionales sino que se añaden a ellos.

- Vínculo edificabilidad - usos. Para incentivar la creación de suelo destinado específicamente a lo que el plan llama actividades @ (actividades con un alto contenido tecnológico o intensivas en conocimiento) se establece un vínculo entre la edificabilidad máxima permitida y los usos. Así el coeficiente de edificabilidad máxima se da en suelos destinados a este tipo de actividades.

- Redensificación. Al margen del aumento de edificabilidad ligado al uso, el sector aumenta la edificabilidad general para propiciar concentraciones y morfologías más propias de la sociedad de la información que de los espacios fabriles de la sociedad industrial.

- Flexibilidad de la transformación. La Administración municipal ha puesto especial cuidado en una redacción que permita un desarrollo flexible del proyecto para conseguir una mejor adaptación a las condiciones concretas del territorio y también al paso del tiempo, pues se trata de un plan pensado a medio plazo. La flexibilidad se traduce en el desarrollo mismo del proyecto, con la existencia de planes públicos y privados. También en las morfologías, que aunque siguen la trama de ensanche ideada por Cerdà, tienen libertad para las distribuciones dentro de cada isla o manzana.

- Dotación de infraestructuras. Con la redacción de un Plan especial de infraestructuras se pretende que este sea uno de los puntos más

avanzados y diferenciadores del barrio. Además de infraestructuras de telecomunicaciones, sin las que difícilmente podrían avanzar los sectores objetivo del plan, se plantea mejorar la calidad del espacio público. Por eso se apuesta por la supresión de la servitud que representa actualmente la extensión de las diferentes redes, internalizando los servicios dentro de las islas. Para hacerlo posible se aborda por primera vez una ordenación del subsuelo y se diseña un sistema de galerías de servicio y canalizaciones.

El resultado de la reforma ha de ser la aparición, en un plazo de unos 15 años, de aproximadamente 4.000.000 m² de techo, de los cuales 3.200.000 m² acogerán actividad económica; unas 4.000 viviendas de protección oficial; 75.000 m² de nuevas zonas verdes y 145.000 m² de equipamientos.

El distrito ha de representar una nueva centralidad no solo en la región metropolitana sino de un territorio mucho más extenso. En el 2002 ya había importantes empresas instaladas y múltiples planes en ejecución, de manera que se ha invertido la tendencia al deterioro de las décadas pasadas. Pero aún queda mucho por hacer.

Abstract

The neighbourhood of Poblenou was one of the most important industrial concentrations in the country, to the point that it was known as the Catalan Manchester. The history of the neighbourhood, which is in some way the industrial history of Catalonia, begins with textile companies, small foundries and workshops, continuing into the second generation of textile firms joined by the food industry, workshops and warehouses, and on to the big industries of the 1960s, i.e., machinery, chemicals, paper, metal, etc. At the same time, the population began to settle among the industrial areas, forming an extensive neighbourhood centred on Rambla del Poblenou, with a strong associative and progressive character.

The industrial areas of Poblenou began to face a recession in the 1970s. The reasons lay in the convergence of an international economic downturn and the appearance at the local level of areas better suited to the installation of modern industries (principally, Zona Franca, within the municipal area of Barcelona, but also covering the municipalities of the first and second metropolitan fringes). From then on, the process of abandonment was unstoppable and became acute in the 1980s and 1990s. With the declaration of Barcelona as the site of the 1992 Olympic Games, the part of the neighbourhood known as Icaria became the Olympic Village and later residential housing. The only testament to this area's industrial past after the excavators had torn most of it down was the chimney of one of the most emblematic factories, Can Folch.

By the end of the century it was becoming increasingly clear that action had to be taken for the rest of the industrial ground (116 hectares distributed in three areas located around the historic centre of the neighbourhood). In this context, a planning model began to be developed that would not hurt the productive nature of the land. The creation of an emerging productive sector related to research and communication and information technologies could lead to an advanced urban environment, as shown in the case study contained in the work entitled *Digital City*, prepared by the Institut Català de Tecnologia (Catalan Technology Institute).

This led to the planning of the 22@bcn activities district. Through a modification to the Metropolitan General Plan, the 22@bcn activities subzone was created. The name comes from the former designation of urban industrial land, 22a, aimed at being transformed into advanced productive land. The basic organisational axes of the subzone are:

– A mixture of uses as the regulatory translation of the urban complexity. The mixture of housing and industry was allowed in particular proportions, following a model already existing in the neighbourhood since its earliest days. In this way, some 5,000 dwellings became legal again after successive urban plans had ignored them for nearly half a century. New housing developments (10% of the entire building work) was aimed at price-controlled housing.

– Provisions linked to the production system. The modification of the plan included a new category of facilities, entitled 7@. These are facilities linked to the productive sector and cover training requirements, university-corporate collaboration, etc. The new facilities do not replace traditional ones but rather add to them.

– A new link between building coefficients and type of activities. To promote the creation of land aimed specifically at what the plan calls @ activities (activities with a high technological content or that are knowledge-intensive), a link was established between maximum permitted building coefficient and use. The maximum building coefficient was given to land aimed at these types of activities.

– Redensification. As well as increasing the link between building coefficient and use, the sector increases general building coefficient to favour morphologies more in line with the information society than with factory areas in the industrial one.

– Transformation flexibility. The local government was particularly careful to draw up a plan that allowed a flexible development of the project to achieve the best adaptation to particular land and time conditions, with which the plan was prepared for the medium term. Flexibility translates into the very development of the project, with the existence of public and private plans. With regard to morphology, although the plan continues with the urban grid established by Cerdà's Plan in 1859, there is freedom of distribution within each block.

– Endowment of infrastructure. The preparation of the Special Infrastructure Plan was aimed at making infrastructure one of the most advanced and differential features of the area. As well as telecommunications infrastructure, without which it would be hard to make headway in the sectors that are the objective of the plan, the idea was to improve the quality of the public space. The designers decided to suppress the servitude that the extension of different networks currently

means and internalise services within the blocks. To make this possible, they first organised the subsoil and designed a service gallery system.

The result of the reformation will be the appearance within 15 years of around 4 million m² of built surface, 3.2 million of which will house economic activity. There will also be some 4,000 price-controlled flats, 75,000 m² of new green areas and 145,000 m² of facilities.

The district must represent a new centrality not just in the Metropolitan Region but also beyond. In 2002 there are already important companies installed in the area and many plans under way, so the trend over the past decades towards deterioration has been turned around, although there is still a lot to do.

El districte d'activitats 22@bcn és un dels projectes de més envergadura posats en marxa a Barcelona en els inicis del segle XXI. L'actuació es localitza al barri del Poblenou i en busca la renovació urbana, tot propiciant la conversió de les seves àrees productives en un entorn urbà innovador, on el coneixement i les tecnologies de la informació i les comunicacions siguin protagonistes. La modificació del planejament per fer possible aquest districte d'activitats es basa en la mescla d'usos productius i residencials, en la potenciació d'infraestructures avançades i en l'establiment de mecanismes normatius que incentivin les activitats innovadores, designades com a activitats @. D'aquesta manera el districte 22@ s'ha de convertir en la primera actuació urbana dins del projecte més ampli de la ciutat del coneixement i en un punt de referència dins la regió metropolitana i fins més enllà dels confins de Catalunya.

Antoni Oliva (Figueres, 1969) és enginyer agrònom i des de l'inici de la seva carrera professional s'ha dedicat a qüestions relacionades amb la planificació estratègica i el desenvolupament sostenible. Ha treballat a l'Institut Català de Tecnologia, on ha participat en el disseny de projectes relacionats amb la societat de la informació a diversos municipis i comarques de Catalunya, i és coautor, junt amb Miquel Barceló, de l'estudi *La ciutat digital*, promogut pel Pacte Industrial de la Regió Metropolitana de Barcelona. En l'actualitat dirigeix la consultoria 22sistema i es dedica a la recerca sobre sostenibilitat local.

Aula Barcelona

Ajuntament de Barcelona

Fundació
Bosch i Gimpera
Universitat de Barcelona

